

Innst. 318 S

(2015–2016)

Innstilling til Stortinget fra familie- og kulturkomiteen

Meld. St. 17 (2015–2016)

Innstilling fra familie- og kulturkomiteen om Trygghet og omsorg. Fosterhjem til barns beste

Til Stortinget

1. Sammendrag

Fosterhjem er det mest brukte tiltaket for barn og unge som ikke kan bo sammen med sine foreldre. Når regjeringen med dette for første gang presenterer en samlet fremstilling av fosterhjemsomsorgen i Norge, gir det Stortinget anledning til å drøfte hvordan en viktig bærebjelke i omsorgen for utsatte barn og unge kan bli bedre. Et sentralt mål med meldingen er å legge grunnlaget for en videreutvikling og kvalitetsheving av fosterhjemsomsorgen.

Denne meldingen må sees i sammenheng med to andre store arbeider regjeringen har satt i gang på barnevernsområdet; kvalitets- og strukturen reformen i barnevernet og forslag til ny barnevernslov.

Regjeringens ambisjon er sterkere velferdskommuner. Å gi mer ansvar og myndighet til kommunene også på barnevernsområdet er en viktig del av dette arbeidet. Det er derfor satt i gang et arbeid med å endre ansvarsdelingen i barnevernet mellom stat og kommune. Målet er et bedre barnevern der flere barn og foreldre får riktig hjelp til rett tid. En endret ansvarsdeling skal blant annet gi kommunene økt handlingsrom og sterkere insentiver til tidlig innsats, samt bidra til at valg av tiltak for det enkelte barn i større grad baseres på nærhet og bred kjennskap til barnets situasjon. En ny kommunestruktur vil kunne gi større og mer robuste barnevernstjenester med bedre forutsetninger for å kunne ivareta et mer helhetlig ansvar.

Regjeringen har også nedsatt et eget utvalg som skal legge frem forslag til en ny barnevernslov. Målet med å revidere barnevernsloven er å få til en forenkling. I tillegg skal lovutvalget vurdere og blant annet komme med forslag til hva som skal være barnevernets ansvarsområde, samt partsrettigheter og samvær. Utvalget skal også vurdere en lovfesting av retten til barnevernstiltak.

I denne stortingsmeldingen legges grunnlaget for å gi kommunene større ansvar på fosterhjemsområdet. Kompetanseheving og aktiv bruk av faglige anbefalinger er to hovedelementer i meldingen. Kompetanseheving for kommunalt ansatte barnevernsarbeidere er sentralt for å sikre god tjenestekvalitet ved større ansvar til kommunene. Opplæring, veiledning og oppfølging av fosterfamiliene er også viktig, slik at de kan utføre omsorgsoppgavene på en best mulig måte.

Nasjonale, faglige anbefalinger til bruk for barnevernsarbeiderne lokalt skal bidra til at barn og unge får en likeverdig behandling, også når mer myndighet legges til kommunalt forvaltningsnivå. Faglige anbefalinger er tett knyttet til forsvarlighetskravet, som ble innført gjennom en ny bestemmelse i barnevernsloven i 2014. Ny forskning og kunnskap vil danne grunnlag for utvikling av faglige anbefalinger og dermed innholdet i forsvarlighetskravet.

Stortingsmeldingen er delt inn i tre deler. Første del presenterer status i fosterhjemsomsorgen og kunnskapsgrunnlaget for meldingen. I del to drøftes utfordringer og presenteres forslag til løsninger. Del tre i meldingen tar kort opp implementeringsstrategier, samt økonomiske og administrative konsekvenser.

Del 1 Status og kunnskapsgrunnlag:

Kapittel 1 Innledning gir en kort oppsummering av vedtak og forutsetninger som Stortinget la til

grunn for anmodningen om at regjeringen utarbeider en stortingsmelding om fosterhjemsomsorgen. I tillegg omtales relevante mål i regjeringserklæringen som angår fosterhjemsomsorgen, samt arbeidet med meldingen.

Kapittel 2 Dagens fosterhjemsomsorg – ansvar og organisering, gir en beskrivelse av de ulike typene fosterhjem som finnes. Ansvarsdelingen mellom forvaltningsnivåene og mellom de ulike faglige aktørene som har oppgaver på fosterhjemsområdet, og hvem som gjør hva, presenteres. I tillegg beskrives gjeldende rett for barn som trenger fosterhjem, og som har tilknytning til andre land enn Norge.

Kapittel 3 Utviklingstrekk etter barnevernsreformen i 2004 omtaler de endringene som har skjedd på fosterhjemsområdet det siste tiåret. Økt bruk av fosterhjem fremfor institusjon, behov for mer forsterkning av fosterhjemmene, flere private aktører som tilbyr fosterhjem, økning i bruk av fosterhjem i slekt og nettverk og rekrutteringsutfordringer er stikkord for dette kapitlet. I tillegg omtales samfunnsøkonomiske konsekvenser av tidlig innsats.

Kapittel 4 Fosterhjem i de nordiske land presenterer status i de nordiske land når det gjelder bruk av fosterhjem versus institusjon, sier noe om ulik ansvarsdeling mellom kommune og stat og noe om hvordan man i de ulike land har søkt å utvikle kvaliteten i fosterhjemsomsorgen.

Kapittel 5 Enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger oppsummerer status når det gjelder denne gruppen barn og unge. De spesielle utfordringene enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger har, blir omtalt. Kapitlet tar også kort opp behovet for fosterhjem og andre botiltak. Omtale av denne gruppens behov, også for fosterhjem, vil bli tatt opp i regjeringens integreringsmelding, som kommer senere i år.

Kapittel 6 Tilsyn, undersøkelser, rapporter og forskning på fosterhjemsområdet gir en oversikt over viktige funn i tilsyn og utredninger som har vært foretatt de senere årene. Spesielt Helsetilsynets landsomfattende tilsyn med kommunenes fosterhjemsarbeid og Riksrevisjonens undersøkelse av det kommunale barnevernet er sentrale. I tillegg omtales i dette kapitlet undersøkelser angående ansvarsforholdet kommune – stat, rammeverk for fosterhjemmene og betydningen av gode skoleprestasjoner.

Kapittel 7 Hva mener ulike interessenter oppsummerer innspill og tilbakemeldinger fra ulike organisasjoner og grupper som har interesser og meninger om fosterhjemsomsorgen. Ungdommer med erfaring fra barnevernet har blitt tatt med på råd. Både gjennom møter og en egen work-shop har barnas og ungdommenes stemmer blitt hørt, og de har levert skriftlige forslag og sitater til meldingen.

Del 2 Utfordringer og løsninger:

Kapittel 8 Rekruttering drøfter utfordringene med å rekruttere et tilstrekkelig antall fosterhjem og å rekruttere de riktige hjemmene som kan møte barnas og ungdommens behov. Bruk av familieråd og rekruttering av fosterhjem i slekt og nettverk er viktige strategier. Det presenteres konkrete forslag om å utrede oppretting av en nasjonal oversikt over tilgjengelige fosterhjem og plikt til å bruke familieråd eller lignende verktøy ved rekruttering. I tillegg varsles det at et forslag om endret ansvar for rekruttering av fosterhjem vil bli sendt på høring våren 2016.

Kapittel 9 Opplæring tar opp behovet for god opplæring av fosterforeldre. God opplæring er en grunnforutsetning for å få god kvalitet i fosterhjemsomsorgen. Målsettingen er å gjøre fosterforeldrene godt rustet til omsorgsoppgavet. Det innebærer at opplæringen både bør inneholde en grunnleggende del og mer spesialisert opplæring for de som tar imot barn og unge med spesielle utfordringer. Det foreslås at det innføres et lov- eller forskriftsfestet krav til at fosterforeldre skal gjennomgå grunnopplæring, i tillegg til at Bufdir skal utarbeide faglige anbefalinger om innholdet i opplæringstilbudet.

Kapittel 10 Valg og godkjenning av fosterhjem presenterer en utfordring knyttet til fosterhjemsomsorgen, nemlig uklare ansvarsforhold mellom kommuner. I dag er ansvaret for å velge rett fosterhjem og å godkjenne hjemmet i mange tilfeller delt mellom den kommunen som har avgjort at barnet skal i fosterhjem, og den kommunen der hjemmet ligger. Hovedhensynet ved valg av fosterhjem er hva som er best for barnet. Departementet foreslår derfor at hele ansvaret for valg og godkjenning av fosterhjemmet legges til den kommunen som har avgjort at barnet skal i fosterhjem.

Kapittel 11 Kartlegging og utredning diskuterer hva som skal til for å finne riktig tiltak og riktig fosterhjem tilpasset behovet til det enkelte barn. Grunnlig kartlegging og utredning av barnet før valg av tiltak er sentralt. Kapitlet drøfter hvordan kvaliteten på kartlegging og utredning kan bli bedre, blant annet ved å bruke institusjon til utredning av behov før barnet flytter i fosterhjem. Et forslag til tiltak er at det utvikles et nasjonalt system for kartlegging av barn, som del av et helhetlig kvalitetssystem for barnevernet. I tillegg fremmes forslag knyttet til videreutdanning i klinisk utredningskompetanse og hvordan institusjoner i større grad kan benyttes for å finne riktig omsorgstiltak for det enkelte barn.

Kapittel 12 Oppfølging av barn, foreldre og fosterforeldre drøfter oppfølgingen av fosterbarna, deres foreldre og fosterforeldrene. I dag er det svikt på flere områder knyttet til kommunenes oppfølging. I kapitlet drøftes hva som skal til for å gjøre oppfølgingen bedre. Kommunens ansvar for oppfølging av foster-

barna og fosterhjemmet, og bruk av familievernet i oppfølging av foreldrene til fosterbarna, blir tatt opp. Lovfesting av kommunens ansvar for oppfølging, utvikling av faglige anbefalinger, implementering av aktuelle veiledere og revisjon av internkontrollforskriften er konkrete tiltak som foreslås på dette området.

Kapittel 13 Rammebetingelser for fosterhjem tar opp til diskusjon de samlede rammebetingelsene for fosterhjemmene, både faglige og økonomiske. Betydningen av forsterkning av fosterhjemmene, og hvilken type forsterkning som er best egnet for å møte barnets behov, er et av de viktige temaene som diskuteres i dette kapitlet. Hensiktsmessigheten av at et høyt antall fosterhjem er frikjøpt fra yrkeslivet tas også opp her, og spørsmålet om fosterforeldres pensjonsrettigheter drøftes. Regjeringen ønsker ikke at det skal bli mer statlig detaljregulering av rammebetingelsene for fosterhjemmene, og foreslår derfor enkelte tiltak som gir kommunal frihet til å bestemme rammebetingelsene for det enkelte fosterhjemmet, med utgangspunkt i det enkelte barns behov.

Kapittel 14 Overgangen til voksenlivet presenterer hovedutfordringene til fosterbarna etter at de er fylt 18 år. Ungdommens frihet til å avvise hjelp, fosterhjemets posisjon og hvordan det kan gis støtte til disse ungdommene slik at de kan mestre overgangen til en selvstendig voksentilværelse, berøres. Samarbeid mellom barnevernet og Nav og faglige anbefalinger om oppfølging av ungdom i overgang til voksenlivet er konkrete tiltak som blir foreslått.

Del 3 Gjennomføring

Kapittel 15 Implementeringsstrategier drøfter kort hva som bør være hovedelementene i en strategi for realisering av mål og gjennomføring av tiltak Stortinget måtte vedta ved behandling av denne meldingen. I tillegg omtales de økonomiske og administrative konsekvensene av forslagene i meldingen.

1.1 Innledning

Barnevernets hovedoppgave er å sikre at alle barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, får nødvendig hjelp og omsorg til rett tid, og bidra til at barn og unge får trygge oppvekstvilkår. Fosterhjem er det mest brukte tiltaket når oppvekstvilkårene er slik at barn eller ungdom ikke lenger kan bo sammen med sine foreldre. Fosterhjem er altså en viktig bærebjelke i velferdssamfunnets tiltak for de mest utsatte barn og unge.

En god fosterhjemsomsorg skal sikre at barn og unge får den omsorg og støtte de trenger for å utvikle sine evner og bli selvstendige voksne. Det har aldri tidligere blitt utarbeidet noen samlet oversikt og fremstilling av fosterhjemsomsorgen i Norge til Stor-

tinget. Den foreliggende meldingen gir derfor for første gang Stortinget mulighet til å drøfte hvilken plass fosterhjemsomsorgen skal ha i det fremtidige velferdstilbudet til barn og unge.

Fosterhjemsomsorgen gjelder for alle barn, uavhengig av barnets kulturelle og religiøse bakgrunn, nasjonalitet og statsborgerskap. Barnevernloven gjelder frem til fylte 23 år. Det vil si at denne meldingen omfatter barn og unge som ønsker støtte fra barnevernet frem til denne alderen.

1.1.1 Regjeringserklæringen

Regjeringserklæringen har en rekke formuleringer som gir beskrivelse av mål og retning for barnevernets arbeid. Følgende punkter omhandler direkte eller indirekte fosterhjemsomsorgen, og vil på ulike måter bli behandlet i denne meldingen:

- Kommuner med nødvendig kompetanse kan gis et helhetlig faglig og økonomisk ansvar for barnevernstjenesten.
- Åpne for at flere barnevernsaktører kan rekruttere fosterforeldre og styrke støtteapparatet rundt fosterfamiliene.
- Gjennomgå balansen mellom institusjons- og fosterhjemstilbudet og ved behov utrede hvordan fosterhjemsomsorgen kan styrkes.
- Prioritere tiltak som sikrer at barn under barnevernets omsorg i større grad får vokse opp sammen med sine søsken.
- Bedre muligheten for at barn kan vokse opp i fosterfamilier med biologisk tilknytning.
- Styrke tilsynet med barnevernet.
- Gjennomgå reglene om ettervern for å gi flere en god oppfølging etter fylte 18 år.

1.2 Dagens fosterhjemsomsorg – ansvar og organisering

For å gi barn i fosterhjem gode utviklingsmuligheter må barnet bo i et trygt og stabilt fosterhjem som ivaretar barnets behov. Å sørge for fosterhjem tilpasset barns ulike behov krever et tilstrekkelig antall differensierte og tilgjengelige fosterhjem. Det forutsetter også en god utredning av barnets ressurser og behov. I tillegg må fosterforeldrene få systematisk og jevnlig oppfølging, samt forutsigbare rammevilkår. Barnevernstjenesten skal jevnlig følge med på barnets situasjon, gi fosterforeldre nødvendige råd og veiledning, og gi barnet mulighet til medvirkning og legge til rette for samtaler med barnet. Barnevernstjenesten skal også følge opp fosterbarnas foreldre. Kommunene skal føre tilsyn med barns situasjon i fosterhjemmet. Dette skal til sammen gi grunnlaget for forsvarlige tjenester til barnets beste og ivareta barnas rettssikkerhet.

1.3 Rekruttering

Hovedmålet med rekruttering er å rekruttere tilstrekkelige og riktige fosterhjem. Dette har vært en utfordring i flere år, til tross for at det nå rekrutteres flere fosterhjem enn noen gang. Det er særlig vanskelig å finne fosterhjem til enkelte bestemte grupper, som ungdom, søsken, barn med funksjonsnedsettelser og barn med minoritetsbakgrunn. Arbeidet med å rekruttere hjem til disse gruppene må prioriteres. Arbeidet med å rekruttere fosterhjem blant urbefolkningen og nasjonale minoriteter er også en prioritet. En ytterligere satsing på bruk av familieråd vil kunne gjøre det lettere å finne gode hjem i barnets slekt eller nettverk. Regjeringen ønsker å se nærmere på endring i ansvarsdelingen på fosterhjemsområdet, blant annet ansvaret for rekruttering. Forslag til endret ansvarsdeling vil bli sendt på høring våren 2016.

1.3.1 Oppsummering og tiltak

Rekruttering av fosterhjem er en sentral del av det arbeidet Bufetat og barnevernstjenestene gjør for å finne gode omsorgstilbud til barn og unge som ikke kan bo hjemme. Selv om problemstillinger vedrørende ansvarsdelingen for rekruttering løftes frem i denne meldingen, vil en eventuell konklusjon om endring av ansvarsforholdene sees i sammenheng med oppgavefordelingen mellom forvaltningsnivåene på barnevernsområdet generelt.

Det rekrutteres flere fosterhjem enn noen gang. Likevel har vi behov for flere, og riktige, fosterhjem. Det er særlig behov for fosterhjem til noen grupper barn. Rekrutteringsarbeidet må i større grad rettes inn mot å finne hjem til disse gruppene. Et mer enhetlig system for godtgjøring og forsterkningstiltak vil kunne bidra til mer forutsigbare rammer for fosterforeldre som har omsorg for søsken og barn med særlig behov. Dette vil kunne gjøre det lettere å finne fosterhjem til barn det i dag er vanskelig å finne hjem til. Bedre kartlegging før valg av tiltak, og bedre oppfølging av fosterforeldre, vil kunne virke i samme retning.

En samlet oversikt over hvilke fosterhjem som er tilgjengelig i landet, vil kunne redusere ventetiden for en del barn som i dag må vente lenge på det rette hjemmet. Det må imidlertid utredes nærmere hvordan en slik oversikt eventuelt skal innrettes, samt hvem som skal ha ansvar for at den er oppdatert og hvordan det kan sikres at alle hjem i oversikten har nødvendig kvalitet.

Økt bruk av familieråd eller andre metoder for nettverkskartlegging vil styrke arbeidet med å finne fosterhjem i slekt og nære nettverk. Det vil også kunne gi flere barn en opplevelse av at de har reell innflytelse når det fattes beslutninger om fosterhjem.

Målene for arbeidet med rekruttering av fosterforeldre er:

- å rekruttere et tilstrekkelig antall fosterhjem
- å rekruttere de riktige fosterhjemmene som møter barna og ungdommenes behov.

FOR Å NÅ DISSE MÅLENE VIL REGJERINGEN:

- gi kommunene en plikt til å vurdere bruk av familieråd eller andre verktøy eller metoder for nettverkskartlegging når barn trenger et fosterhjem
- at det utredes om det skal opprettes en nasjonal oversikt over tilgjengelige fosterhjem
- sende på høring forslag om endret ansvar for rekruttering av fosterhjem, våren 2016. Forslaget konkluderes i lovproposisjonen om barnevern som er planlagt fremlagt våren 2017.

1.4 Opplæring

Målet med opplæring er å gi et godt grunnlag til alle fosterfamilier slik at de er godt forberedt til å klare omsorgsoppgaven. Opplæring handler hovedsakelig om å forberede fosterfamilien best mulig på det å være fosterfamilie. Det kan også handle om hvordan en styrker kompetansen til familien etter at fosterbarnet har flyttet inn. Opplæring bør som hovedregel skje før fosterbarnet flytter inn, men i mange tilfeller, som når barnet flytter til slekt eller nettverk, er dette vanskelig å få til. En del fosterforeldre har derfor behov for opplæring etter at fosterbarnet har flyttet inn. Mange fosterforeldre har også behov for mer spesialisert opplæring. Dagens grunnopplæring fungerer etter hensikten, men andelen fosterforeldre som deltar, må økes. For å bidra til at vi i fremtiden har fosterhjem med god kvalitet, bør det stilles krav til at fosterforeldre deltar i opplæringen. I tillegg bør alle opplæringsprogrammene inneholde de samme elementene. Det er derfor behov for faglige anbefalinger om det nærmere innholdet i opplæringstilbudet.

1.4.1 Oppsummering og tiltak

Fosterforeldre påtar seg et viktig samfunnsoppgave, som kan være utfordrende. Opplæring er derfor avgjørende for å få god kvalitet i fosterhjemsomsorgen. Stadig flere fosterforeldre deltar på grunnopplæring, men det er fortsatt for mange som ikke gjør det. Alle fosterforeldre bør delta på kurs, både før barnet flytter inn og ved behov mens barnet bor i familien. Alle fosterfamilier må få god kvalitet på opplæringen. Det må derfor stilles krav til hva opplæringsprogrammene skal inneholde.

Målet for opplæring av fosterforeldre er:

- å gjøre fosterforeldrene godt rustet til omsorgsoppgaven

FOR Å OPPNÅ DETTE VIL REGJERINGEN:

- innføre et lov- eller forskriftsfestet krav til at fosterforeldre skal gjennomgå grunnopplæring før fosterbarnet flytter inn, eller kort tid etter at barnet har flyttet inn
- at Bufdir utvikler faglige anbefalinger om det nærmere innholdet i opplæringstilbudet.

1.5 Valg og godkjenning av fosterhjem

Klarere ansvarsforhold ved valg og godkjenning av fosterhjem kan forebygge tvister mellom kommuner og bidra til å nå målet om god kvalitet i tilbudet til det enkelte barn. Det er den kommunen som har bestemt at barnet skal flytte i fosterhjem, som har ansvaret for å velge rett fosterhjem til barnet (omsorgskommunen). Den endelige godkjenningen av hjemmet foretas av den kommunen der fosterhjemmet ligger (fosterhjemskommunen). Mange barn bor i fosterhjem utenfor sin omsorgskommune. At ansvaret for valg av fosterhjem og godkjenning er delt mellom to kommuner, gjør at det kan oppstå uenighet mellom kommunene om fosterhjemmets egnethet. Omsorgskommunen bør derfor ha det helhetlige ansvaret for valg og godkjenning av fosterhjem.

1.5.1 Oppsummering og tiltak

Det er et overordnet mål at ansvarsforholdene innen barnevernet er klare og entydige, også mellom kommuner. I dag er ansvaret for å velge rett fosterhjem og å godkjenne hjemmet i mange tilfeller delt mellom barnets omsorgskommune og den kommunen der fosterhjemmet ligger. Det er ofte de samme vurderingene som skal gjøres, og hovedhensynet er barnets beste. Det er omsorgskommunen som er nærmest til å vurdere barnets beste, og det bør derfor vurderes om ansvaret for disse to prosessene skal legges til denne kommunen.

Målet er:

- å bidra til god kvalitet i tilbudet til det enkelte barn og forebygge tvister mellom kommuner ved å skape klarere ansvarsforhold ved valg og godkjenning av fosterhjem.

FOR Å OPPNÅ DETTE VIL REGJERINGEN:

- at ansvaret for valg og godkjenning av fosterhjem legges til omsorgskommunen.

1.6 Kartlegging og utredning

Målet med kartlegging og utredning av barnets situasjon er å finne riktig tiltak tilpasset det enkelte barns behov. God kartlegging av barnets ressurser og utfordringer er nødvendig for å finne det riktige fosterhjemmet og unngå utilsiktede flyttinger. Det er

viktig at barnevernstjenesten lytter til barnet og gir det mulighet til å medvirke i de beslutningene som tas. En hovedutfordring er at det ikke finnes en enhetlig eller systematisk måte å kartlegge barna på før de flytter inn i fosterhjemmet. Det er behov for et kvalitetssystem for å ivareta dette. I tillegg bør det utredes om barn med omfattende behov i noen tilfeller bør bo i institusjon forut for flytting i fosterhjem. Dette kan bidra til at det riktige fosterhjemmet velges. Det kan også gjøre barnet klar for å flytte inn i et fosterhjem. God kartlegging og utredning av barn er avhengig av et godt samarbeid mellom barnevernstjenesten og andre tjenester.

1.6.1 Oppsummering og tiltak

Barnvernstjenesten må ha tilstrekkelig kunnskap om og forståelse av barnet for å finne det riktige fosterhjemmet og unngå utilsiktede flyttinger. Grundig kartlegging og utredning av barnet er avgjørende for å kunne tilrettelegge for en positiv utvikling. Det er behov for en systematisk måte å kartlegge og undersøke barna på før de flytter inn i fosterhjemmet. Barns stemme må være en viktig del i et slikt kartleggingssystem. Bruk av institusjon før barnet eventuelt flytter inn i et fosterhjem kan bidra til større treffsikkerhet ved valg av fosterhjem. Det kan også forberede barnet på å flytte inn i et fosterhjem.

Målet med kartlegging og utredning er:

- å finne riktig tiltak tilpasset det enkelte barns behov.

FOR Å NÅ DETTE MÅLET VIL REGJERINGEN:

- at det utvikles et nasjonalt system for kartlegging av barn, som del av et helhetlig kvalitetssystem for barnevernet
- at videreutdanningstilbudet vurderes, inkludert behovet for fordypning og spesialisering i klinisk utredningskompetanse
- at det utredes nærmere om, og eventuelt hvordan, opphold i institusjon i større grad kan benyttes for å finne riktig omsorgstiltak til det enkelte barn
- utrede hva som er kjennetegn ved best egnet tiltak, inkludert balansen mellom bruk av fosterhjem og institusjon.

1.7 Oppfølging av barn, foreldre og fosterforeldre

For å gi fosterbarnet et trygt og godt hjem må barn, foreldre og fosterforeldre få riktig oppfølging. For å nå dette målet må barnevernstjenesten sørge for at fosterforeldre får god nok veiledning og støtte, og barnevernstjenesten og tilsynskommunen må besøke barnet i fosterhjemmet så ofte som nødvendig. De må snakke med fosterbarnet og dokumentere sine vurde-

ringer samt følge opp barnas foreldre. Dette gjøres ikke alltid. Det er behov for å tydeliggjøre kommunens oppfølgingsansvar når barn bor i fosterhjem. I tillegg er det viktig å utarbeide faglige anbefalinger for hvordan oppfølgingen kan skje. Kommunens egen styring og ledelse av barnevernstjenesten er også viktig for å kunne avdekke avvik, og sikre at kommunen ivaretar sine oppgaver.

1.7.1 Oppsummering og tiltak

God oppfølging av fosterbarn, foreldre og fosterforeldre er avgjørende for vellykkede fosterhjemsopphold. I dag er det svikt på flere områder knyttet til kommunenes oppfølging. Det er derfor behov for å tydeliggjøre kommunens ansvar for oppfølging og hva som ligger i et slikt ansvar. God ledelse og kontroll innad i kommunen vil være svært viktig.

Målene med oppfølging er:

- å gi fosterbarnet et trygt og godt hjem
- å støtte og hjelpe fosterforeldrene til å klare omsorgsoppgavet
- å hjelpe barnets foreldre til å være foreldre når barnet deres bor i fosterhjem.

FOR Å NÅ DETTE MÅLET VIL REGJERINGEN:

- tydeliggjøre kommunens ansvar for oppfølging av fosterbarn og fosterforeldre i barnevernsloven, med nærmere utdyping i fosterhjemsforskriften
- at Bufdir utvikler faglige anbefalinger om gjennomføring av besøk i fosterhjemmet, samtaler med barn i fosterhjem, dokumentasjon av arbeidet og barnevernsfaglige vurderinger. Dette gjelder også fosterhjem i barnets slekt og nære nettverk
- oppdatere og implementere veilederen Oppfølging av foreldre med barn/ unge plassert i fosterhjem eller institusjon
- evaluere ny tilsynsordning
- oppdatere og implementere veilederen Tiltaksplaner og omsorgsplaner i barnevernstjenesten.

1.8 Rammebetingelser for fosterhjem

For å få tilstrekkelig, riktige og stabile fosterhjem og hindre at fosterhjem gir opp slik at barna må flytte, må vi se på alle rammebetingelsene til fosterforeldrene i sammenheng, både de faglige og de økonomiske. Målet er at fosterforeldre skal få støtte slik at de klarer oppdraget, ved at forsterkning i større grad skal skje gjennom økt oppfølging, veiledning og praktisk tilrettelegging heller enn økt økonomisk godtgjøring og frikjøp. En slik vridning vil også kunne møte barnas behov bedre. Å avvikle refusjonsordningen kan bidra til å nå dette målet. Ulik praksis

for bruk av økonomiske rammebetingelser mellom kommunale barnevernstjenester fører til uforutsigbarhet og misnøye blant fosterforeldrene. Dette må ryddes opp i ved blant annet å utarbeide faglige retningslinjer for å vurdere forsterkningstiltak. Det er også behov for en gjennomgang og opprydding av målgruppen til de ulike fosterhjemmene.

1.8.1 Oppsummering og tiltak

De faglige og økonomiske rammebetingelsene må ses i sammenheng. For å møte barns behov bedre bør forsterkning i større grad skje gjennom økt oppfølging, veiledning og praktisk tilrettelegging, heller enn økt økonomisk godtgjøring og frikjøp. En slik vridning vil være avhengig av at refusjonsordningen avvikles. Det er behov for omforent praksis i kommunene for bruk av økonomiske rammebetingelser. Det er også behov for en gjennomgang og opprydding av målgruppen til de ulike fosterhjemmene. Dette vil kunne dempe uforutsigbarhet og misnøye blant fosterforeldre.

Målet med rammebetingelser for fosterhjem er:

- å gi fosterforeldrene forutsigbare rammevilkår og støtte slik at de kan gi barnet en stabil oppvekst.

FOR Å NÅ DETTE VIL REGJERINGEN:

- at kommunene tilbyr forsterkning til fosterhjemmene i større grad gjennom styrket veiledning, oppfølging og annen tilrettelegging, framfor ekstra økonomisk kompensasjon til fosterhjemmet
- at fagdirektoratet utarbeider faglige retningslinjer for vurdering av forsterkningstiltak ut fra barnets behov og omsorgsoppgavens omfang, blant annet når frikjøp kan være aktuelt
- at kommunene, i samarbeid med KS, utarbeider veiledende satser for godtgjøring, utgiftsdekning og eventuelt rammeverk for frikjøp av fosterforeldre fra ordinært arbeid
- at refusjonsordningen avvikles, og midlene overføres til kommunen
- at det foretas en gjennomgang av bruken av de statlige beredskapshjemmene og at tiltaket tydeliggjøres som et akutttilbud
- at det foretas en gjennomgang av bruken av de statlige familiehjemmene og at tilbudet tydeliggjøres som et tiltak til barn og unge med stor problembelastning
- at eventuell pensjonsordning fortsatt må avtales mellom kommunen og fosterforeldrene.

1.9 Overgangen til voksenlivet

Målet med tiltak etter fylte 18 år er at ungdommen gradvis skal settes i stand til å gå over i en selv-

stendig voksentilværelse. Barn i barnevernet må ofte gjennomføre overgangen til voksenlivet tidlig og over kort tid, i stor kontrast til andre unge i dagens Norge. Selv om regelverket er tydelig på at barnevernet skal følge opp unge som ønsker det, også etter fylte 18 år, er det mange som ikke får den hjelp og støtte de har behov for. Dette betyr at de mest sårbare unge har dårligere rammer enn andre unge for å bli selvstendige voksne. Dette er et paradoks når vi samtidig vet at det ofte tar lengre tid å oppnå gode overganger til voksenlivet for unge med barnevernserfaring enn for andre ungdommer. Det er stor variasjon i hvordan barnevernstjenesten følger opp unge. Det er derfor et behov for faglige anbefalinger og gode eksempler på oppfølgingsarbeid for denne målgruppen. Det er også behov for mer kunnskap om hvilke tiltak som virker og kan brukes for å hjelpe unge til å bli selvstendige voksne.

1.9.1 Oppsummering og tiltak

Lov og retningslinjer legger opp til at unge i barnevernet skal ha god oppfølging i overgangen til voksenlivet (opp til fylte 23 år). Forskning og statistikk viser likevel at mange unge over 18 år i praksis ikke får den hjelpen de har behov for. Dette kan blant annet skyldes at det er lite spesialisert oppfølgingsarbeid i barnevernstjenesten og store ulikheter mellom kommunene på dette feltet. Det er behov for mer kunnskap om hvilke tiltak som virker og kan brukes. Videre er det behov for faglige anbefalinger og gode eksempler. Dette for å bidra til å kvalitetssikre tiltaksarbeidet og for å skape en mer enhetlig praksis på feltet.

Målet med barnevernets oppfølging av unge over 18 år, er:

- å gi ungdommene støtte i overgangen til en selvstendig voksentilværelse.

FOR Å NÅ DETTE MÅLET VIL REGJERINGEN:

- at Bufdir utvikler faglige anbefalinger om oppfølging av ungdom i overgangen til voksenlivet
- at felles retningslinjer mellom barnevernet og Arbeids- og velferdsforvaltningen (Nav) blir implementert i tjenestene.

1.10 Implementeringsstrategier

Det er ingen garanti for at forslag som fremmes i en melding til Stortinget blir realisert. Etter fremleggelse av meldingen og Stortingets behandling av denne bør det derfor utvikles en strategi for implementering og realisering av de tiltak og målsettinger som skal følges opp.

Regjeringens mål er å gi mer ansvar og myndighet til kommunene. Derfor vil ofte de som arbeider i

kommunalt barnevern, i tillegg til barna og fosterforeldrene, være sluttbrukerne for de tiltakene som skal realiseres. Mange av tiltakene som foreslås i meldingen gjelder faglig utviklingsarbeid. I tillegg er det noen tiltak der krav til deltakelse innskjerpes, og det er noen utredninger som foreslås gjennomført.

På barnevernsområdet finnes det allerede en rekke aktører som, på ulike måter, kan tenkes å være delaktige i implementering av tiltakene i meldingen. Det gjelder Bufdir som fagdirektorat, og Helsetilsynet og fylkesmannsembetene i egenskap av tilsynsmyndighet. Fylkesmennene spiller også en sentral rolle som formidler av råd og veiledning til kommunal barnevernstjeneste. Utdanningsinstitusjoner og kompetansesentre er viktige samarbeidspartnere når det gjelder kompetanseheving og formidling av ny kunnskap. Og forskningsmiljøene er sentrale for produksjon av ny kunnskap.

Når forskning inkluderes her, er det fordi en ønsker å utvikle et stadig bedre, kunnskapsbasert barnevern. Det må basere seg på ny, kvalitetsmessig god kunnskap. Deretter vil ofte denne nye kunnskapen danne grunnlag for faglige anbefalinger som skal formidles og implementeres lokalt. Det skjer blant annet gjennom kurs, konferanser og videre- og etterutdanningstilbud. Råd og veiledning fra embetene til kommunal barnevernstjeneste vil naturlig nok basere seg på de forannevnte elementene. Og tilsynet med hvordan kommunal barnevernstjeneste etterlever det som til enhver tid er anbefalt god praksis, blir et viktig element i å sikre at blant annet tiltak som gjelder forbedringer i det faglige arbeidet, virkelig følges opp.

Følgende elementer kan ifølge meldingen være aktuelle i en implementeringsstrategi:

- forskning
- faglige anbefalinger
- kunnskapsformidling og kompetanseheving
- råd og veiledning
- tilsyn
- oppfølging.

1.10.1 Økonomiske og administrative konsekvenser

De konkrete tiltak som foreslås i meldingen, forutsettes alle gjennomført innenfor de til enhver tid tilgjengelige budsjetttrammer. Enten ved bruk av ordinære ressurser som allerede er avsatt til utviklingsarbeid, ved omprioritering innenfor de eksisterende budsjetttrammene, eller, ved større kostnader som ikke kan finansieres gjennom dette, ved tildeling av ressurser i de årlige budsjettene. Gjennomføring av tiltakene som er foreslått i meldingen vil derfor måtte tilpasses den økonomiske situasjonen og de prioriteringer som samlet sett legges til grunn ved utarbeidelse av fremtidig budsjettforlag.

2. Komiteens merknader

Innledning

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Arild Grande, Hege Haukeland Liadal, Sonja Mandt, og Anette Trettebergstuen, fra Høyre, lederen Svein Harberg, Kårstein Eidem Løvaas og Mette Tønder, fra Fremskrittspartiet, Laila Marie Reiertsen og Ib Thomsen, og fra Kristelig Folkeparti, Geir Jørgen Bekkevold, viser til at en god barndom varer hele livet, og at barnevernets hovedoppgave er å sørge for at alle barn og unge får nødvendig hjelp og omsorg når de trenger det. Barn må sikres gode og trygge oppvekstvilkår, og der dette ikke er mulig hos biologiske foreldre, er fosterhjem en mulighet. Komiteen mener det er positivt med en melding om fosterhjemsomsorgen, og viser til at fosterbarnas egne erfaringer er tatt med i innspillene. Meldingen er et resultat av varslet politikk fra regjeringen, men også av Stortingets behandling av representantforslag Dokument 8:30 S (2013–2014) vedtak nr. 440, og anmodningsvedtak nr. 47, (2014–2015). Meldingen er, slik komiteen ser det, regjeringens svar på utfordringene det er for å få til en god fosterhjemsomsorg.

I Stortingets behandling av Prop. 106 L (2012–2013), jf. Innst. 395 L (2012–2013), ble det vedtatt 6 overordnede kvalitetsmål for barnevernet, og disse er fremdeles retningsgivende. Komiteen understreker at dette ligger til grunn for tilsynsmyndighetenes oppgaver for oppfølging.

Komiteen vil berømme de mange fosterforeldre som tar på seg en viktig oppgave for barn, unge, og for samfunnet. Disse bidrar til en god oppvekst for barn og unge som trenger det. Komiteen vil understreke at fosterhjemmene trenger god oppfølging og veiledning, kunnskap og rammevilkår som gjør at hverdagen fungerer godt. Komiteen vil også presisere at fosterbarn er som andre barn, og trenger derfor ulike tilbud. Målet må være tilpasset fosterhjem til den enkelte, stabilitet, omsorg og ro for fosterbarnet.

Komiteen viser til at bruk av familie og nære nettverk øker i fosterhjemsomsorgen, og mener det er positivt der det er mulig og riktig for barnet.

Kommunenes forebyggende arbeid og lavterskeltiltak kan hindre at barn og unge må flytte i fosterhjem. Komiteen vet at det gjøres mye bra i mange kommuner, men vil understreke at dette arbeidet med fordel kan forsterkes. Komiteen vil også peke på behovet for å lære av hverandres suksesser, og slik oppnå bedre forebygging.

Komiteen har merket seg at regjeringen varsler endringer i ansvarsdelingen på barnevernsområdet, knyttet til målet om å gi nye oppgaver til større

kommuner. Dette vil naturlig nok også kunne påvirke fosterhjemsomsorgen.

Komiteen viser til at bakgrunnen for meldingen er Dokument 8:30 S (2013–2014) fra representanter fra Venstre om en helhetlig gjennomgang av fosterhjemsomsorgen. Komiteen vil også vise til Stortingets anmodningsvedtak nr. 47 (2014–2015) «Stortinget ber regjeringen prioritere arbeidet med økt rekruttering av fosterhjem, slik at barn ikke må stå i uforsvarlig lange køer i venting på et hjem».

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Arbeiderpartiet, viser videre til at Kristelig Folkeparti har fremmet en rekke forslag om forbedringer i fosterhjemsomsorgen, herunder Dokument 8:39 S (2010–2011) og Dokument 8:81 S (2012–2013). Flertallet vil vise til at Kristelig Folkeparti i sistnevnte dokument tok til orde for en stabilitetsreform i barnevernet, der blant annet følgende ble understreket:

«Behovet for stabilitet er helt fundamentalt, spesielt for barn og unge. Når myndighetene gjennomfører en omsorgsovertakelse, tar de på seg et stort ansvar for å gi god omsorg og en bedre tilværelse for barnet. Det innebærer en tilværelse preget av stabilitet og trygghet og tilknytning til nye omsorgspersoner.

[...]

En av de store utfordringene barnevernet står overfor, er altså at barnevernsbarna flytter for mye. Altfor mange ser ut til å mangle stabilitet og trygg tilknytning. Det synes å være behov for en stabilitetsreform i barnevernet. Raundalen-utvalget foreslår som ett tiltak for å redusere ustabilitet i fosterhjemsplaseringsene, å opprette en arbeidsgruppe som får i oppdrag å vurdere en fosterhjemsgaranti med forskrifter. Tiltak som bør vurderes i garantien er maksimaltid i beredskapshjem og beredskapsfamilier, egen støtteperson for fosterhjemsplasserte barn, kartlegging og behandling av psykiske problemer med spesiell vekt på tidlige traumer, intensivert innsats for tilpasningen det første året i fosterhjemmet, opprettelse av instans som mottar tidlige signaler på vansker i fosterhjemmet og sammenstilling av kunnskapsstatus av internasjonal forskning omkring tiltak som har stabiliserende effekt. Forslagsstillerne forventer at regjeringen forelegger en vurdering av utvalgets forslag for Stortinget.

Stortinget har de siste årene vedtatt lovendringer som skal legge til rette for mer bruk av adopsjon i barnevernet. Dette kan være et bra tiltak for økt stabilitet for barna, og forslagsstillerne mener det er viktig at regjeringen følger utviklingen videre for å se om Stortingets hensikt oppfylles.

Forslagsstillerne mener følgende elementer må være sentrale i en stabilitetsreform:

Bedre oppfølging av fosterhjem, for å forebygge brudd. Forslagsstillerne mener det er viktig at fosterforeldre blir bedre forberedt og får mer veiledning og oppfølging underveis.

Mer bruk av institusjoner for barna med mest krevende behov, som blant annet barnevernspanelet har pekt på.

Institusjoner og fosterhjem må knyttes tettere sammen, på den måten som blant annet en del ideelle institusjoner arbeider.

Økt bruk av familieråd og barnets slekt/storfamilie som fosterhjem.

Kritisk vurdering av kriteriene for flytting fra ett fosterhjem til et annet. Det kommer også mange signaler om at barnevernet har for lav terskel for å ta barn ut av fosterhjem og starte på nytt, hvis fosterhjemmet ikke fungerer optimalt.

Det må vurderes om ankemulighetene for biologiske foreldre etter omsorgsovertakelse har blitt for sterke og hvorvidt dette skaper ustabilitet for barna.

Tilbud om samlivskurs for fosterforeldre.

Lytte til barn: Det er viktig at barns rett til å bli hørt respekteres.»

Flertallet viser til at ingen av forslagene ble vedtatt av Stortinget, men at en samlet opposisjon voterte for en stabilitetsreform i barnevernet, en handlingsplan for full fosterhjemsdekning innen 2015, samt et forslag om utvikling av presis registrering og fullverdig oversikt over omfanget av flyttinger av barn som er under barnevernets omsorg i Innst. 396 S (2012–2013).

Komiteen vil vise til at det ifølge meldingen fortsatt er slik at mange fosterbarn opplever at de blir flyttet til nye fosterhjem flere ganger. De fleste utilsiktede flyttinger skjer i løpet av de første to årene av barnets botid i fosterhjemmet. Risikoen for å måtte bytte fosterhjem øker jo eldre barnet er når det flytter inn første gang. Barn med atferdsproblemer, helseproblemer og fysisk funksjonsnedsettelse har økt sannsynlighet for å oppleve flytting. Stabilitet er en viktig forutsetning for at barn og unge får en positiv utvikling. Internasjonal forskning indikerer at mellom 20 og 50 pst. av alle fosterhjemsoppdrag ender med utilsiktet flytting. Tilsvarende viste en norsk studie av 70 fosterbarn at nesten 40 pst. av barna opplevde en eller flere utilsiktede flyttinger i løpet av en åtteårsperiode. En norsk undersøkelse av psykiske lidelser blant fosterbarn viste at nesten samtlige av barna som hadde flyttet mer enn fire ganger, fylte kriteriene for en tilknytningsforstyrrelse. Hyppig skifte av sosialarbeidere og lite kontakt med saksbehandler øker også risikoen for at barnet flytter. Faktorer som kan bidra til at barn opplever stabilitet i fosterhjemmet er å bo i fosterhjem i slekten, å bo sammen med søsken og tverrfaglig støtte til fosterhjemmet. Komiteen mener det er avgjørende at denne kunnskapen tas med i det videre arbeidet.

Rekruttering

Komiteen viser til at behovet for flere fosterhjem er økende, og at dreiningen fra institusjon til fosterhjem bidrar til dette. I tillegg kommer mange enslige mindreårige asylsøkere som trenger fosterhjem, og det vises til utfordringen det er å skaffe fos-

terhjem til større søskenflokker sammen. Komiteen merker seg at det er flere årsaker til at det er vanskelig å rekruttere og beholde fosterhjem, og viser til at flere av høringsinstansene nevner ulikheter i godtgjøring, uforutsigbare rammer og dårlig oppfølging og veiledning som grunner til at familier velger bort fosterhjemsoppdrag. Det vises videre til at det varsles om bedre rammevilkår hos private aktører enn hos de kommunale. Komiteen mener det er viktig å utvikle rammevilkårene, slik at oppdraget blir enklere å ta for flere, og at hjemmene blir mer mangfoldige og stabile. Komiteen viser til at i 2014 ventet 274 barn på fosterhjem, mens det var 587 ledige. I den sammenheng er det viktig å understreke betydningen av at barn får det rette hjem, og at det tas hensyn til barnets, foreldrenes og fosterhjemmets ønsker så langt det er mulig. Komiteen konstaterer at regjeringen vil utrede om Norge – som Danmark – også bør utvikle en landsdekkende tilbudsportal over ledig kapasitet innen helse-, sosial- og omsorgstjenesten med felles nasjonale vurderingskriterier for kvalitetssikring og godkjenning av fosterhjem.

Komiteen mener det er viktig at søsken kan bo sammen der det er det beste for barna, noe også Forandringsfabrikken har tatt til orde for. Det er også viktig å rette oppmerksomhet særskilt mot å rekruttere fosterhjem som kan ta imot barn med omfattende hjelpebehov.

Komiteen viser til at rekruttering av ordinære fosterhjem er viktig, og at mange barn blir for lenge i beredskapshjem. Komiteen viser til at det har vært en ønsket utvikling fra institusjon til fosterhjem, men er kjent med at noen barn trenger opphold i en periode på institusjon, som bør være tilpasset deres behov. Komiteen vil påpeke at det da er viktig at rett tilbud gis til rett barn, at barnet følges nøye opp videre, og at institusjonsoppholdet ikke blir av lengre varighet enn nødvendig. Komiteen mener det må være en målsetting at barn under tolv år ikke skal i institusjon, men der det er nødvendig å plassere så unge barn der, bør dette være særskilte plasser/institusjoner. Det er nødvendig med mangfold i institusjonene for å sikre at tilbudet er mest mulig tilpasset, og ikke blande barn med ulike problemer. Komiteen er kjent med at det er mangel på kortidsplasser, og mener det også er et viktig supplement i en helhet.

Komiteen er opptatt av at det er god kompetanse også på institusjoner, og mener at det bør settes krav til fagkompetanse. Det er viktig at barn/unge får rett oppfølging, og får dekket de behov for hjelp og tiltak som behøves.

Komiteen viser til bruken av SOS-barnebyer som ett tiltak i fosterhjemsomsorgen, og mener det er positivt å bruke denne type tilbud der barn ikke må flytte om fosterhjemmet ikke fungerer, men der fosterforeldre flytter. Tilbudet virker stabilt, og komi-

teen viser til at slike tilbud også kan være positivt der søskenflokker kan bo sammen.

Komiteen viser til at det brukes mye tid for kommunene for oppfølging av barn utenfor egen kommune/fylke, og at det derfor er viktig å rekruttere i egen kommune mest mulig.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet viser til at regjeringen åpner for at flere barnevernsaktører skal kunne rekruttere fosterforeldre, og mener dette skaper mindre mulighet for kontroll og kvalitetssikring, og at det skaper et nytt marked for profitt på barn. Disse medlemmer er opptatt av at kommunene og Bufetat har myndighetsansvaret, og er kjent med at noen kommuner kjøper både saksbehandlings-/utredningstjenester, fosterhjem og oppfølgingstjenester fra private aktører framfor å bruke egne ansatte. Disse medlemmer viser til rapporten fra Vista Analyse (2016/16) der det diskuteres lovligheten av privatisering av barnevernstjenester, der konklusjonen er at det er grunn til å anta at bruken av private går utover det som er hjemmel i barnevernsloven. Dette gjelder særlig saksbehandling innenfor kommunal barnevernstjeneste, jf. kapittel om «Myndighetsutøvelse og barnevernets kjerneoppgaver er lite egnet for private», som drøfter dette. Disse medlemmer viser til at rapporten inneholder flere eksempler på privatisering av tjenester som det er knyttet sterke betenknninger til lovligheten av: som at det framkommer at av alle barnevernstjenester sett under ett, kjøpte nær 50 pst. hjelpetiltak eller sakkyndige fra private aktører i 2014 eller 2015, 40 pst. kjøpte undersøkelser eller veiledning av fosterforeldre, 25 pst. kjøpte oppfølging av barn som er plassert utenfor hjemmet/bistand til å skrive saksframlegg til fylkesnemnda, mens 10 pst. kjøpte godkjenning av fosterhjem eller ledelsesfunksjoner. Det er, slik disse medlemmer ser det, dårlig sammenheng mellom det regjeringen sier i meldingen om at:

«Bufetat kan imidlertid ikke overlate ansvaret for oppgavene til private. Private aktører kan blant annet ikke velge fosterhjem til det enkelte barn, eller foreta den endelige godkjenningen av et fosterhjem. Organisasjoner kan drive slik virksomhet med tillatelse fra departementet. En slik tillatelse er ikke gitt.»

Disse medlemmer mener at myndighetsutøvelsen skal ligge hos offentlige instanser og være et offentlig ansvar, og mener at denne utviklingen med økt bruk av private aktører innenfor saksbehandling er uheldig, og særlig er dette alvorlig i tilfeller der det innhentes opplysninger uten samtykke, jf. barnevernloven § 4-12.

Komiteen viser til at barn er forskjellige og har ulike behov. Derfor er det viktig med flere tilbydere også på dette området. Komiteen viser til undersø-

kelser som viser at de ideelle og andre private aktører tilbyr like god kvalitet på sine tjenester, som det offentlige. Komiteen vil også fremheve viktigheten av at offentlige, ideelle, og andre private tilbydere sammen utvikler kvaliteten på området. Komiteen viser også til meldingen, hvor utfordringene på dette området er tatt opp.

Komiteen viser til at det også er vansker med å rekruttere tilstrekkelig antall beredskapshjem, og at mange av disse befinner seg i kommuner langt fra omsorgskommunen. Det er viktig at det også rekrutteres beredskapshjem i nærkommunene, slik at barn slipper å flytte langt, dersom det ikke er til det beste for barnet.

Komiteen er kjent med at det kan være vanskelig å rekruttere fosterhjem fra andre kulturer, og mener at her må det gjøres en særskilt innsats. Det er en økning av barn med annen etnisk bakgrunn, og det er viktig at disse også får et tilbud som er tilpasset deres behov og kultur.

Komiteen viser for øvrig til Meld. St. 30 (2015–2016) «Integreringsmeldingen», der regjeringen understreker at det er utfordrende å finne nok egnede fosterhjem som kan ta imot enslige mindreårige. Det vises til at dette fører til lang ventetid, og at det både trengs og også gjennomføres rekrutteringskampanjer.

Komiteen viser til at mange av enslige mindreårige asylsøkere (EMA) som barnevernet har ansvar for, er vanskelige å få fosterhjem til, og mange av disse bor i bofellesskap eller på institusjoner. Komiteen viser til innspill fra SOS-barnebyer om at reforhandlinger med 3 måneders intervall er for kort, og at dette ikke skaper stabilitet i omsorgen. Det er, slik komiteen ser det, viktig for disse barna med trygghet, tilhørighet og stabilitet, og viser til at en god kommuneøkonomi er en forutsetning for at kommunene kan stille opp slik de skal.

Komiteen vil vise til at det i revidert nasjonalbudsjett for 2016 foreslås å gi 3 mill. kroner til SOS barnebyers prosjekt, «våre nye barn». Komiteen viser til at bevilgningen gjør det mulig å få erfaring med en ny form for botiltak for enslige mindreårige flyktninger. SOS barnebyer skal samarbeide med Asker kommune, men erfaringene fra prosjektet vil komme alle kommuner til gode. Erfaringene vil bli systematisert og lagt inn som et nytt alternativ i Husbankens boligsosiale veiviser. Komiteen viser til at en slik boform vil være bra for barna og gi dem et stabilt hjem og en god tilknytning til lokalmiljøet.

Komiteen mener at bruken av tvang innenfor barnevernet og fosterhjemsomsorgen bør gjennomgås. For barn oppleves tvang som overgrep, og komiteen foreslår derfor en helhetlig gjennomgang av bruken av tvang når det gjelder barn.

Komiteen fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen gjennomgå bruken av tvang når det gjelder barn innenfor barnevernet og fosterhjemsomsorgen.»

Komiteen viser til at kompetanse om vold og overgrep kan være mangelfull i særlig mindre kommuner, og det er viktig at kommunene har nok kompetanse om dette, og sørger for at ansatte har denne kompetansen.

Noen fosterbarn trenger psykisk oppfølging. Komiteen er kjent med at tilbudet om psykiske helsehjelp kan variere, og kan ta tid å få. Det er, slik komiteen ser det, viktig at det er et tverrfaglig tilbud som ivaretar alle sidene av barnets helse, og at fosterbarn får den hjelpen de trenger når de trenger det.

Komiteen mener det er viktig at familier som barnevernet har ansvar for, og som det går bra med, ikke slippes for tidlig, men får en oppfølging videre for å sikre at dette fortsetter og lykkes. Gode rutiner og god oppfølging kan forhindre omsorgsovertakelse på sikt.

Noen barn har vært utsatt for skadelige forhold, og komiteen er kjent med at også blant unge er det barn som har begått overgrep, som barnevernet har omsorg for. Komiteen viser til at Norge ikke har gode nok tilbud til disse unge som har begått overgrep, og påpeker at det er viktig at disse barna ikke blir plassert i samme institusjon som andre barn, men får særlig oppfølging og behandling. Komiteen viser til Sverige der dette er gjort med hell, og ber regjeringen se på hvordan barn som har begått overgrep, barn med traumer eller barn som har vært utsatt for overgrep, kan følges bedre opp.

Komiteen fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen sikre at barn som har begått overgrep, barn med traumer eller barn som har vært utsatt for overgrep, følges opp.»

Komiteen viser til at det er enighet om en opptrappingsplan og viser i denne sammenheng til Innst. 315 S (2014–2015) med konkrete tiltak som innebærer langsiktige planer med økonomiske forpliktelser over flere år, herunder øremerkede midler for å styrke tilbudet til barn som lever med vold. Opptrappingsplanene har som siktemål å legge grunnlaget for en utbedring av bristene som forekommer i alle ledd. Opptrappingsplanen legger opp til en styrking av alle ledd i tiltakskjeden. Målet er å skape et helhetlig og sammenhengende nettverk, der brukerperspektivet hele tiden skal stå i fokus. Et viktig siktemål med planen er å legge til rette for en planmessig utbygging av tilbudet til barn som lever med vold. Komiteen viser videre til at det i revidert nasjonalbudsjett for

2016 meldes at regjeringen skal legge fram sak om opptrappingsplan høsten 2016.

Komiteen viser til at når et barn må bo utenfor hjemmet, har Bufetat plikt til å bistå kommunen dersom kommunen ber om bistand. Bistandsplikten har nær sammenheng med statens ansvar for institusjonstilbudet, samt Bufetats ansvar for å rekruttere fosterhjem. Bistandsplikten inntreffer først etter at kommunen har bedt om slik bistand. På fosterhjemsområdet innebærer bistandsplikten at Bufetat skal ha tilgjengelige fosterhjem. Bistandsplikten gir Bufetat et ansvar for å bistå kommunen med å finne frem til et egnet fosterhjem til det enkelte barn. Formålet med bistandsplikten er å sikre at det til enhver tid finnes et tilgjengelig og egnet tiltak når et barn må flytte utenfor hjemmet.

Komiteen vil peke på at dette systemet åpenbart ikke har fungert etter hensikten de siste årene. Bufetat har i dag ansvar for at det til enhver tid skal finnes et tilstrekkelig antall fosterhjem i den enkelte region. Selv om Bufetat har rekrutteringsansvaret, kan også kommunene rekruttere fosterhjem.

Komiteen mener at plikt til å vurdere bruk av familieråd eller annen nettverkskartlegging, samt opprettelse av en nasjonal oversikt over tilgjengelige fosterhjem, er gode forslag inn i det videre rekrutteringsarbeidet. Komiteen støtter regjeringens forslag til tiltak på disse punktene.

Komiteen vil videre understreke at fosterforeldres opplevelse av egne rammevilkår også er avgjørende for rekruttering av fosterhjem. Komiteen antar at de fleste fosterforeldre er idealister og har som hovedmotivasjon et ønske om å hjelpe et barn som er i en vanskelig livssituasjon. Fosterforeldrene er imidlertid avhengige av økonomiske godtgjørelser, ordentlige rammevilkår, gode kontrakter, god opplæring, veiledning og oppfølging, avlastning og frikjøp når det er behov for det.

Komiteen viser til at det er store forskjeller i hvordan fosterhjemmene blir ivaretatt i de ulike kommunene rundt i Norge, og det er altfor få føringer på hva et fosterhjem må få av eksempelvis veiledning. Noen fosterhjem får trygg og god oppfølging, mens andre står svært alene i til dels veldig tøffe situasjoner.

Komiteen viser til at mange fosterforeldre trenger mer informasjon, opplæring og oppfølging for bedre å forstå og møte barnets behov. For at fosterforeldre bedre skal kunne hanskes med sin oppgave, mener komiteen det er nødvendig med tett oppfølging og veiledning. Det får ikke alle fosterforeldre i dag. Det kommunale barnevernets kapasitet, ressurser og kompetanse spiller en viktig rolle for hvordan barn i fosterhjem har det, og man vet at dette i mange kommuner for tiden er på et utilstrekkelig nivå. Komiteen mener det er alvorlig både for barn

og fosterforeldre når barn flyttes unødig, og spesielt når dette kan skyldes utilstrekkelig oppfølging av fosterhjemmet fra barnevernstjenesten. Komiteen vil peke på at god oppfølging og forutsigbarhet både kan øke rekrutteringen av fosterhjem og hindre at allerede rekrutterte fosterhjem gir opp. Det er uheldig at sviktende støtteapparat kan føre til utilsiktede flyttinger som ofte er en traumatisk hendelse for barnet og i tillegg kan være en årsak til at fosterforeldrene ikke lenger ønsker å være fosterforeldre. Komiteen ser med alvor på at dette kan medføre fare for å redusere antall familier som kan gjøre dette viktige arbeidet, samtidig som behovet for fosterhjem øker.

Mange fosterforeldre må være hjemme det første året. Mange må være hjemme lenger også, da barna som trenger fosterhjem ofte har store behov for noen som er tilgjengelig hele døgnet. I dag taper mange pensjonspoeng, og har i lang tid akseptert dette. Det påpekes av mange høringsinstanser at det ikke oppleves rettferdig at vi som samfunn ber fosterforeldre om å ta på seg et samfunnsansvar, samtidig som de taper pensjonspoeng, noen over mange år. Når det gjelder godtgjøringen fosterhjem får, opplever mange det urimelig at når du må gå ut av jobb, ikke får erstattet lønnen din krone for krone. I dag må hvert enkelt hjem forhandle med kommunen de skal ta oppdrag for. Dette skaper urimelige forskjeller. I rekrutteringsarbeidet er det helt avgjørende at fosterforeldre vet at de vil få en rimelig økonomisk støtte. Hverdagen må gå rundt også for dem som ønsker å gjøre denne svært viktige samfunnsinnsatsen. Komiteen vil understreke at det ikke er meningen at fosterhjem skal tjene seg rike på barns tøffe start i livet, men det kan heller ikke være meningen at de som gjør en så viktig jobb for barna og for samfunnet, skal tape penger på dette.

Komiteen mener fosterfamilieene trenger bedre og mer forutsigbare forsterkningsordninger, og de økonomiske rammevilkårene bør kunne demme opp for det tap av inntekt som plasseringen medfører for fosterfamilien innen en rimelig ramme. Komiteen viser til at de aller fleste fosterforeldre i utgangspunktet er i ordinært arbeid, og at fosterhjemsoppdraget ofte innebærer at en av fosterforeldrene må redusere stillingsprosenten eller være hjemme i en periode for å ivareta barnets behov. Det ser ut som om de økonomiske rammevilkårene håndteres svært ulikt fra kommune til kommune, og at det er mangel på gode nok sosiale rettigheter. Komiteen mener det er behov for sterkere nasjonale føringer for hele fosterhjemsomsorgen.

Komiteen vil understreke betydningen av at søsken får bo i samme hjem. Komiteen viser i denne sammenheng til høringsuttalelsen fra SOS-barnebyer Norge som peker på at barn i henhold til FNs barnekonvensjon og FNs retningslinjer for alter-

nativ omsorg har rett til å vokse opp sammen med sine søsken. En undersøkelse foretatt av SOS-barnebyer viser at seks av ti søsken skilles ved plassering i fosterhjem i Norge. Regjeringen viser i meldingen til utfordringene med å finne fosterhjem som ønsker å ta imot flere barn. Dersom fosterforeldre skal være villige til å påta seg omsorg for flere barn, må hjemmet få gode rammer og tett og tilrettelagt hjelp og oppfølging. Komiteen viser til at SOS-barnebyer understreker at det trengs bedre og mer forutsigbare rammer for fosterhjem som har omsorg for søsken. Komiteen viser også til at SOS-barnebyer etterlyser økt kompetanse og mer forskning på temaet, samt at det slås fast som et gjennomgående prinsipp at søsken skal holdes sammen i barnevernet, med mindre det kan begrunnes av hensyn til barnas beste at de bør skilles.

Komiteen viser til at økningen i antallet enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger som kommer til Norge setter store krav til arbeidet med å finne tilstrekkelige og gode omsorgstilbud til det enkelte barn. Barna er svært ulike, både når det gjelder alder, nasjonalitet, sosial og økonomisk bakgrunn, kunnskap og kompetanse. De har ulike behov for oppfølging og omsorg, men de fleste trenger tilhørighet, trygghet og tilgang på voksne som kan tre inn i foreldrerollen. Flere av barna har traumer fra oppveksten grunnet skadelig og/eller mangelfull omsorg, vold og overgrep i egen familie. Barna kan også ha blitt påført traumer fra flukten til Norge. Eksisterende forskning viser at denne gruppen barn er særlig utsatt for både somatiske og psykiske lidelser. Komiteen vil peke på at som en oppfølging av asylforliket fra 19. november 2015 ble seks av de åtte partiene på Stortinget den 16. desember 2015 enige om tiltak for integrering av asylsøkere. Det var enighet om følgende punkter på fosterhjemsområdet:

«– Sørge for et bredt spekter av botilbud med sterk barnefaglig kompetanse, herunder å vurdere ulike former for bofellesskap, eksempelvis fosterhjemsordninger, SOS Barnebyer samt benytte folkehøyskoler der det er ledig kapasitet.

– Legge til rette for større grad av differensiering av tilbudet med utgangspunkt i den enkeltes ressurser og behov.

– Arbeide med tiltak for å rekruttere flere fosterfamilier.

«Dette skal gjøres ved å legge til rette for at det etableres et støtteapparat/veiledningstjeneste for foreldre som ønsker å være fosterforeldre for barn som får asyl i Norge.»

Komiteen viser til at Bufetat ifølge meldingen jobber målrettet med rekruttering av fosterhjem til enslige mindreårige under 15 år, men rapporterer om lang ventetid for barna.

Komiteen vil understreke betydningen av at disse barna blir tatt godt vare på, og viser i denne

sammenheng til at rekruttering av fosterhjem, samt ulike typer bo- og omsorgstiltak til enslige mindreårige, vil bli en del av regjeringens melding til Stortinget om integrering som legges fram våren 2016, samt Stortingets behandling av denne. Komiteen vil i denne sammenheng be om en vurdering av hvordan alle barn under kommunal omsorg skal få samme rett til hjelpetiltak i det norske helseapparatet, også barn som ikke er norske statsborgere.

Komiteen viser til at fosterforeldre for barn med funksjonsnedsettelse har særlig behov for tett oppfølging og gode og stabile rammer. Komiteen viser til at Bufdir i løpet av 2016 skal lage en veileder for barnevernets arbeid med barn med funksjonsnedsettelse. Komiteen vil understreke at nasjonale myndigheter må sikre at fosterfamilier med barn med funksjonsnedsettelse opplever at hjelpeapparatet rundt dem fungerer. Slik det er i dag, opplever familier at de ulike offentlige instansene skyver ansvaret over på hverandre når det gjelder finansiering og tjenester. Noen har gode avtaler gjennom privat barnevern, noen har ikke. Noen får pensjon, andre får ikke. Noen har kommuner som greier å betale ombygging av hjemmet, de fleste har ikke. Det oppleves som det blir tilfeldig om man blir verdsatt som fosterforeldre, og barna får ikke like vilkår og helhetlig ivaretagelse fra det offentlige. Komiteen mener fosterforeldre skal slippe å bruke energien sin på å kjempe mot systemer som ikke fungerer. Familier som tar på seg ansvaret for barn med funksjonsnedsettelse må sikres finansiering av nødvendig praktisk tilrettelegging, avlastning, lønn gradert etter innsats, pensjonsopptjening, sykelønnsordning og forsikringer, og det må sikres at de møter god og koordinert tilrettelegging fra det offentlige side.

Komiteen fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen sikre fosterfamilier med barn med funksjonsnedsettelse trygge og forutsigbare rammevilkår og god og koordinert tilrettelegging.»

Familieråd

Komiteen er enig i at familieråd og nettverkskartlegging er gode metoder å bruke der dette er aktuelt, og at det for mange har gitt gode løsninger. Det er etter komiteens syn, viktig å kartlegge barnets nettverk, og også å sørge for at barnet får innflytelse i sin egen sak så langt som råd er, når plassering i fosterhjem er aktuelt.

Komiteen mener det er positivt å rekruttere i familie og nære nettverk der det er mulig, og viser til «Vi bryr oss i Horten» og «Våre barn» i Larvik som begge bruker aktivt familieråd, og har plassert mange barn i godkjente fosterhjem i nært nettverk med gode

tilbakemeldinger. Flere kommuner gjør det samme, og erfaringer viser at dette skaper stabilitet og gjør at barn fortsatt kan vokse opp i eget nærmiljø, ha mulighet til kontakt med biologiske foreldre og familie, og beholde venner. Det er også, slik komiteen ser det, viktig at annen nær familie kan ha samvær, der det er anbefalt. Komiteen viser til at det er lite kunnskap om samværsmuligheter for nær familie, og spesielt gjelder det der barn er flyttet til andre fosterfamilier enn i nære nettverk. Dette er viktig at gjøres bedre kjent, for det er viktig at barn har mulighet for kontakt med nær familie der det er mulig.

Komiteen viser til at nære nettverk har økt betydelig de siste årene. Fra 2003 til 2014 økte antallet barn og unge i fosterhjem med 58 pst., målt ved utgangen av året. Totalt bor ett av fire barn i slektsfosterhjem. Av barna som første gang flyttet inn i fosterhjem i løpet av 2014, flyttet hele 44 pst. til fosterhjem hos barnets slekt eller nettverk. Denne utviklingen henger ifølge meldingen blant annet sammen med at det har blitt stadig vanligere å bruke familieråd i forkant av at barna flytter i fosterhjem. Familieråd mobiliserer familie og nettverk, og øker sannsynligheten for at man sammen finner muligheter slik at barnet kan flytte til slektninger eller personer i nære nettverk. Komiteen viser til at flere studier tyder på at fosterhjem i barnets slekt ofte er mer stabile, og at barna som bor der får mindre atferdsvansker og psykiske vansker, sammenlignet med barn som bor i fosterhjem utenfor slekt og nettverk. Komiteen viser til at forskningen som er gjort på familieråd, finner få negative effekter ved bruk av denne metoden. Et betydelig flertall av dem som har deltatt i et familieråd har positive erfaringer. I en norsk evalueringsstudie ble foreldrene spurt like etter familierådet om de ville anbefale metoden for andre. 84 pst. svarte at det ville de absolutt, og når de ble spurt ett år senere, hadde dette økt til 92 pst. Regjeringen foreslår i meldingen at det stilles et krav om alltid å vurdere å holde et familieråd, eller benytte andre verktøy eller metoder for nettverkskartlegging når barn må flytte i fosterhjem. Komiteen støtter dette.

Komiteen viser også til at internasjonal og nordisk forskning viser at fosterforeldre i slekten oftere er enslige, har dårligere økonomi, lavere utdanning og dårligere helse sammenlignet med øvrige fosterforeldre. Mange opplever også at fosterhjemsoppdraget fører til konfliktfylte relasjoner med andre familiemedlemmer. Redsel for at det vil tolkes som at de ikke egner seg som fosterforeldre, gjør at de har større vanskeligheter med å kontakte barnevernet når de trenger hjelp og støtte. Flere nordiske undersøkelser viser også at slektsfosterforeldre får mindre oppfølging og godtgjøring enn andre fosterforeldre.

Komiteen mener det er avgjørende at denne kunnskapen tas med i det videre arbeidet, blant annet ved at også opplæring og veiledning for slektsfosterforeldre styrkes.

Bør kommunene få ansvar for å rekruttere fosterhjem?

Komiteen merker seg at regjeringen ønsker å overføre rekrutteringsansvaret til kommunene for å minske barnevernsbyråkratiet. Videre merker komiteen seg fordelene som er skissert, med mindre utilsiktet brudd, økt rekruttering i familie/nettverk og bedre oppfølging, men også ulempene med manglende regionale oversikter over ledige fosterhjem, krevende oppgaver for kommunene både ressursmessig og økonomisk, og vansker med å finne fosterhjem i egen kommune. Komiteen viser også til Vista Analyses anbefaling om at en ansvarsoverføring ikke bør gjøres nå.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Kristelig Folkeparti mener det åpenbart er behov for forbedringer i dagens system, men mener det er for tidlig å konkludere nå hvorvidt kommunene bør tillegges et større ansvar på fosterhjemsområdet enn de har i dag. Det er mange usikre faktorer på det nåværende tidspunkt, de færreste av dagens barnevernstjenester ser ut til å være i stand til å påta seg et slikt ansvar med dagens kapasitet, det pågår forsøk i tre kommuner som skal gi grunnlag for videre beslutninger, og hele oppgave- og ansvarsfordelingen mellom kommune og stat på barnevernsområdet er i ferd med å utredes. Disse medlemmer mener det vil være klokt å avvente det helhetlige arbeidet før det konkluderes også på fosterhjemsområdet.

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre og Fremskrittspartiet, viser til at Vista Analyse AS har utført en samfunnsøkonomisk analyse av ulike alternativer for faglig og økonomisk ansvarsdeling mellom statlig og kommunalt barnevern, og at denne vil bli sett i sammenheng med oppfølgingen av fosterhjemsmeldingen.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet merker seg at regjeringen varsler at kommunene skal få mer ansvar i framtidens fosterhjemsomsorg. Disse medlemmer mener at kommunene i dag ikke har kapasitet og kompetanse til å overta ytterligere ansvar slik det er foreslått. Disse medlemmer mener at disse endringene er en del av regjeringens ønske om at flere kommuner skal slå seg sammen, og viser videre til at Bufetat nå fungerer slik intensjonene var etter siste omorganisering. Forhandlinger med fosterhjem tar tid, og ytter-

ligere pålegg om oppgaver vil kunne gå ut over den utøvende virksomheten barnevernet skal ha. Disse medlemmer mener at den kompetansen Bufetat har opparbeidet, bidrar til smidige løsninger med god kompetanse, og mener at dette bør fortsette, men det er positivt at det sees på en oversikt over fosterhjem på nasjonalt nivå. Disse medlemmer mener at det er viktig at barnet får rett fosterfamilie for å forhindre utilsiktede flyttinger, og viser til at selv om det i 2014 var 587 ledige fosterhjem, er ikke alltid fosterfamiliens og barnets behov de samme. Disse medlemmer viser til at det foregår mye interkommunalt samarbeid når det gjelder barnevern og saksbehandling, og er av den oppfatning at det er viktig at miljøene er store nok til å ivareta barna best mulig. Disse medlemmer viser til at interkommunale tilsyn med fosterhjem er i bruk i flere kommuner, med stort hell. Regjeringen har varslet at tilsynsordningen skal evalueres, noe disse medlemmer støtter.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Kristelig Folkeparti viser til barnevernsløftet, som har gitt barnevernet om lag 1 000 nye stillinger. Disse medlemmer mener det er nødvendig å fortsette å øremerke midler til ytterligere styrking, slik at saksbehandlerkapasiteten og kompetansen øker, og dermed sikrer en god behandling av det enkelte barn. Mange høringsinstanser melder om at det er for mange saker pr. ansatt, og disse medlemmer er kjent med at en saksbehandler i perioder kan ha opptil 40 saker. Dette er, slik disse medlemmer ser det, ikke tilfredsstillende. Mange av høringsinstansene nevner nettopp kapasitet og kunnskap som en mangel i en helhetlig kjede. Disse medlemmer er kjent med at i noen kommuner er tilbudet delt i to, der utredning og oppfølging ikke har samme ansvarlig, noe disse medlemmer mener kan være en god måte å fordele ansvaret på for å skaffe legitimitet og tillit. Disse medlemmer viser til at noen kommuner har såkalte omsorgsteam, som har ansvar for oppfølgingen av fosterbarna. Disse medlemmer mener også at oppfølging av fosterhjemmet nødvendigvis ikke er det samme som veiledning, og mener at dette bør være adskilt for å sikre et bedre tilbud og skape tillit.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet mener at flere ansatte vil kunne bedre dette, og viser til statsbudsjettet 2014, 2015 og 2016 der Arbeiderpartiet foreslo øremerkete midler til flere stillinger.

Komiteen viser til at fylkesmennene i landsomfattende tilsyn med barnevernstjenestens oppfølging av barn i fosterhjem på de områdene som ble

undersøkt, fant lovbrudd og/eller forbedringsområder i 71 av 94 barnevernstjenester. De 71 barnevernstjenesten representerte 123 kommuner. Statens helse-tilsyn vurderer de samlede funnene som svært alvorlige.

Komiteen viser til at hovedfunnene i tilsynet var:

- Manglende barnevernsfaglige vurderinger og dokumentasjon.
- Lovens krav om fire besøk i fosterhjem per år ble ikke oppfylt.
- Barnets medvirkning ble ikke godt nok ivaretatt.
- Fosterforeldrene fikk ikke tilstrekkelig råd og veiledning.
- Ledelse og kontroll var ikke tilfredsstillende.

Komiteen vil påpeke at dette er alvorlige og uakseptable funn. Også Riksrevisjonen har tidligere påpekt svakheter ved kommunenes arbeid med å følge opp barn i fosterhjem.

Kompetanse hos ansatte – kommunenes ansvar

Komiteen mener god barnevernsfaglig kompetanse for ansatte er viktig for å kunne gi et godt tilbud, og at det må tilbys gode tilbud når det gjelder videreutdanning. Komiteen viser til muligheten som er gitt til etter-/videreutdanning med betalt vikar, men er kjent med at det ikke alltid er et lett å sette inn vikar, da mange saker er komplekse og langvarige. Mange nyutdannede barnevernsansatte settes i førstelinje, og får stort ansvar tidlig, og komiteen mener kommunene bør være spesielt opptatt av at kompetanse overføres og har mentorordninger for å sikre alle ansatte kompetanse og støtte.

Komiteen viser til at barnevernet i det siste har vært gjenstand for skarp kritikk, særlig internasjonalt. Komiteen vil i denne sammenheng vise til en forskningsrapport fra Nordlandsforskning, publisert høsten 2015. Forskningsrapporten, som er blant de mest omfattende studiene som er gjort av norsk barnevern, har fulgt 715 familier igjennom flere år. Familiene i undersøkelsen er fra tolv utvalgte kommuner i Norge. Når foreldrene i undersøkelsen ble spurt om hvilken grad av tillit de hadde til barnevern i lys av egne erfaringer, oppga 76 pst. at de hadde stor tillit. Komiteen viser til at dette er et langt høyere tall enn i befolkningen generelt. MMI har undersøkt befolkningens tillit til barnevernet en rekke ganger, og andelen som har stor tillit til barnevernet ligger gjennomgående under 25 pst., ifølge forskningsrapporten. Det har vært noe økt tillit, den har steget fra 18 til 23 pst. ved en av de siste undersøkelsene, som ble gjennomført i 2013. Komiteen viser til at familier med forskjellig grad av involvering fra barnevernets side deltar som informanter i forskningsrappor-

ten. Blant foreldre som er blitt fratatt omsorgen for barna, er tilliten noe mindre, men fortsatt betydelig høyere enn i befolkningen for øvrig: 57 pst. av foreldre med barn passert utenfor hjemmet uttrykker stor tillit til barnevernet. Forskerne mener at funnene bryter med forestillingen om et barnevern der det er stor motstand mellom instans og brukere.

Komiteen viser til at kritiske medieoppslag ofte er knyttet til enkeltsaker som er alvorlige og som det er viktig får en ordentlig behandling og at barnevernet lærer av. Komiteen viser til at negativ omtale i media av enkeltsaker ofte er en belastning for ansatte og for fosterbarn, og at det ofte er utfordrende å håndtere enkeltsaker i media for en tjeneste som både er taushetsbelagt og som av hensyn til personene involvert ikke bør gi ut for mye informasjon om enkeltsaker.

Komiteen viser til den aktive tilnærmingen som Fredrikstad kommune har gjort, der de sammen med media fokuserer på et åpent barnevern ved å invitere befolkningen i kommunen inn, varsler om farlige trender i ungdomsmiljøene og har tverrfaglig team på alle skolene, alt for å ufarliggjøre barnevernets rolle, og for å forebygge. Komiteen viser også til Stange kommune, der «Stangehjelpen» er et lavterskeltilbud uavhengig av barnevernet, men er en del av en helhetlig oppfølging, med gode resultater. Bruk av familiehus/familiens hus, der tverrfaglig hjelp kan gis, er etter komiteens syn gode, forebyggende tiltak, og viser til «Almuen» i Sarpsborg som har gode erfaringer med å samle kompetanse og kunnskap. Slike tiltak gir stabilitet og positive opplevelser både til barn som er i omsorg, biologiske foreldre, fosterforeldre og ansatte. Komiteen viser til at opplegg med kunnskapsformidling for fosterforeldre, fosterbarn eller biologiske foreldre i slike «Familiens hus» kan bidra til bedre stabilitet og ro for alle.

Opplæring

Komiteen er opptatt av at fosterhjemmene skal settes i stand til å utføre den oppgaven de har tatt på seg, og støtter at det innføres lov, eller forskriftsfestet krav til at fosterforeldre skal gjennomgå grunnopplæring før barnet flytter inn eller kort tid etter at barnet er flyttet inn. Dette er også viktig der barnet plasseres i familie/nettverksfosterhjem. Det er, slik komiteen ser det, også viktig at fosterhjemmet følges opp videre, får tilbud etter behov og rustes opp for det viktige oppdraget de tar.

Komiteen viser til at blant annet «Pride» brukes som opplæring for mange fosterhjem, og er enige med regjeringen at det skal være obligatorisk med opplæring enten før eller rett etter at fosterhjemsplasing er gjort. Det er også viktig at det legges til rette

for oppfølging og mer opplæring der det er behov for det.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet mener det er en manglende redegjørelse i meldingen for hvorfor og i hvilket omfang fosterhjem opplever brudd.

Komiteen viser til at det kan være stort press på fosterhjemmenes biologiske barn og mangel på fleksible tiltak i samspill mellom fosterhjem og institusjoner. Komiteen viser til Heggeli barnehjem i Oslo, som er et godt eksempel på hvordan en kan få til fleksible og godt tilpassede løsninger i et slikt samspill.

Komiteen vil understreke at god opplæring er avgjørende for god kvalitet i fosterhjemsomsorgen, men vil samtidig påpeke behovet for god tilrettelegging og relevante, lett tilgjengelige opplegg for fosterforeldrene slik at et nytt lov- eller forskriftskrav ikke hindrer rekrutteringen av gode fosterhjem. Komiteen viser til at en god tilrettelegging kan innebære at både fostermor og fosterfar frikjøpes fra arbeid så de kan delta i veiledningsgruppene. Komiteen vil også vise til at flere etterlyser at kommunal saksbehandler i større grad enn i dag må prioritere tettere oppfølging av fosterhjemmene, og at det er et behov for at barnevernstjenesten i kommunene oppretter en ordning der fosterforeldrene kan få råd og veiledning utover vanlig arbeidstid.

Valg og godkjenning av fosterhjem

Komiteen viser til dagens praksis med delt godkjenning av fosterhjem, og at dette ansvaret nå ønskes samlet i omsorgskommunen. Komiteen viser til at det er forslag om at omsorgskommunen skal ha ansvar for valg og godkjenning av fosterhjem, med begrunnelsen i at de kjenner barnet best, vet behovet, og som best kan vurdere sammen med barnet egnet fosterhjem. Komiteen viser til at Barneombudet er bekymret for sårbarheten i at en kommune har ansvar for alle ledd i denne prosessen.

Tilsyn av fosterhjem

Komiteen merker seg at mange fosterhjem melder at det oppleves at det er for hyppige besøk og tilsyn i hjemmet, noe som kan være slitsomt å forholde seg til både for barnet og for fosterforeldrene. Dette kan dreie seg om opptil 8 tilsyn pr. år fordelt på omsorgskommunen og fosterhjems kommunen, men komiteen viser at dette kan reduseres i ukompliserte fosterhjem, slik at dette ikke behøver å være en belastning. Komiteen viser til svarbrevet fra statsråd Solveig Horne, der dette presiseres nærmere, og mener at reduksjon i tilsyn bør evalueres kontinuerlig for å oppnå rett antall tilsyn med kvalitet, der også barnet tas med på råd om hyppigheten.

Kartlegging og utredning

Komiteen mener det er viktig å finne det rette fosterhjemmet til barnet, og at en kartlegging og utredning derfor er nødvendig. Dette må være systematisk og basert på faglig skjønn, og barnets medvirkning og synspunkter er viktig også her. Komiteen er enig i at det må utvikles og implementeres et nasjonalt system for kartlegging, for å sikre lik kvalitet i hele landet.

Komiteen viser til at det anbefales å innføre et kartleggingssystem, som f.eks. «Barns behov i Centrum», en svensk modell, for barnet før det flytter i fosterhjem. Komiteen mener det er viktig å bruke barnas kunnskap om hva som bør kartlegges, og at kartlegging må skje på andre premisser enn diagnoser. Regjeringen oppfordres til å ta barnas brukerorganisasjoner med på råd før slike kartleggingsverktøys i bruk.

Komiteen vil understreke betydningen av grundig kartlegging og utredning av et barn for å forhindre utilsiktede flyttinger, og at det i denne sammenheng er viktig å vurdere både institusjoners rolle i kartleggingsarbeidet og hvorvidt balansen mellom bruk av fosterhjem og institusjon er riktig på ethvert tidspunkt. Komiteen viser til at Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) over tid har arbeidet med å utføre en vridning fra bruk av institusjon til mer bruk av fosterhjem og hjelpetiltak i hjemmet. Vridningen fra institusjon til fosterhjem medfører at fosterhjemmene tar over mer kompliserte oppgaver. Komiteen vil understreke at det er behovet til barnet som må avgjøre hvilke tiltak barnet får. For mange barn er det et tilbud om fosterhjem som er det beste, for andre barn er det institusjonstilbud som er behovet. Komiteen vil derfor peke på at det er viktig at strategien om vridning er til konstant vurdering. Komiteen vil peke på institusjonens betydning for barn med særlige utfordringer, samt signaler fra flere deler av barnevernet om at nedbyggingen av institusjoner har gått for langt. Resultatet av dette er at fosterforeldre får mer krevende oppgaver enn de kan håndtere. Dermed blir det nye brudd for barnet, og sårt tiltrengte fosterhjem blir brukt på barn som i stedet burde vært på institusjon. Komiteen vil derfor peke på at det er viktig å understreke at det for enkelte barn fortsatt vil være behov for gode institusjoner og at dette særlig gjelder barn med de mest alvorlige atferds- og tilknytningsforstyrrelsene, men også med tanke på utredningsbehov for å kunne finne de meste egnete omsorgstiltakene. Komiteen ser det som positivt at regjeringen vil initiere et utviklingsarbeid om hjelpetilbudet til barn og unge med sammensatte vansker, jf. omtalen av denne tematikken under 8.2.5 i meldingen.

Komiteen viser videre til at Barneombudet i sin høringsuttalelse etterlyser konkrete tiltak som

ivaretar fosterbarns medvirkning ved valg av fosterhjem.

Oppfølging av barn, foreldre og fosterforeldre

Komiteen mener at god oppfølging bidrar til at fosterhjem fungerer slik de skal. Både barn, foreldre og fosterforeldre trenger dette. Det er grunn til å bekymre seg, slik Fylkesmannens tilsyn viser, når barn ikke tilstrekkelig høres, når det er manglende barnevernsfaglige vurderinger og dokumentasjon, manglende besøk av kommunen i fosterhjem og mangel på råd og veiledning til fosterfamiliene, i tillegg til manglende kontroll og ledelse i kommunene. Komiteen mener også at det er grunn til bekymring over de store forskjellene det er i barnevernstjenestens rutiner i kommunene. Det vises til at det er et lederansvar å følge med på at tilsynet er godt nok, og komiteen forutsetter at tilsyns- og dokumentasjonsarbeidet bedres.

Barnas stemme er viktig, og komiteen understreker at det er viktig at fosterbarna blir hørt også ved tilsyn. Komiteen bifaller at tilsynsordningen evalueres.

Komiteen mener at ulike former for oppfølging er nødvendig, og at familievernet kan være et bidrag til å løse konflikter, gi råd og behandling. Videre er oppfølging av foreldre viktig, og det bør forskes videre på hvordan organisering og gjennomføring av samvær oppleves for de involverte, slik at det kan settes inn rette tiltak.

Komiteen er kjent med at fosterforeldre har begrenset klageadgang, og ikke er parter i barnevernssaken til barnet. Komiteen ser fram til lovutvalgets gjennomgang av partsrettighetene i barnevernssaker, inkludert fosterforeldres rettigheter, som legges fram i august 2016. Komiteen har merket seg at dette er årsaken til at disse spørsmålene ikke behandles i denne meldingen.

Komiteen viser til at barn har rett til tillitsperson som kan hjelpe til ved konflikter, jf. barnevernloven § 8, men viser til at dette ofte ikke brukes nok, eller at det er uklarheter om bruken. Komiteen mener at dette bør klargjøres bedre, og brukes slik intensjonen var. Komiteen viser videre til barnevernlovens, kapittel 2 om medvirkning, og påpeker at det er viktig at barnet selv er med på de prosesser som skjer i en omsorgsovertakelse eller plassering.

Komiteen viser til at det er gjort en multisenterstudie på barn som pårørende, som ble publisert i 2015, men som ikke er omtalt i meldingen, og savner denne.

Komiteen viser til at også biologiske barn i fosterhjem kan ha utfordringer med nye søsken, og viser til at det finnes lite forskning på hva dette betyr for disse. Komiteen mener at det bør vurderes å

forskes videre på dette, og ber regjeringen bidra til dette.

Komiteen fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen sette i gang forskning på hvordan biologiske barn opplever å være fostersøster/bror.»

Barn som plasseres i fosterhjem har behov for å kjenne sin egen livshistorie, og det er, slik komiteen ser det, viktig at alle som er involvert i fosterhjems plasseringen er kjent med hvor nødvendig og viktig dette er for barnet, og at dette følges opp.

Komiteen viser til behandlingen av Prop. 7 L (2009–2010), jf. Innst. 209 L (2009–2010) der en samlet komité ønsket mer bruk av adopsjon for varig plassering for å skape mer ro og stabilitet for barnet, og viser til at samvær kan også avtales med biologiske foreldre etter adopsjon. Komiteen viser til at også ved adopsjon kan kommunene bidra økonomisk dersom adopsjon gjennomføres etter fosterhjemsopphold. Komiteen er kjent med at fosterbarn som adopteres og barn som er utenlandsadopterte kan ha samme utfordringer seinere i livet, og trenger mer oppfølging. Komiteen ber regjeringen se på tiltak for å bedre oppfølgingen av disse, og se på tiltak som kan settes inn for å forebygge seinere plager.

Komiteen fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen se på tiltak som kan gjøres for hvordan adopterte barn kan få best mulig oppfølging for å sikre en god oppvekst.»

Komiteen er kjent med at barnevernet ikke kan gripe inn under mors graviditet uten samtykke, men mener at barnevernet må kunne gjøre tiltak også under graviditeten for å forebygge omsorgssvikt. Det er, slik komiteen ser det, viktig å starte tidlig forebygging for et godt resultat. Komiteen mener at varslingsplikten for jordmor bør gjennomgås, da jordmor ofte kan være den første som avdekker muligheter for om tiltak må settes raskt inn. Komiteen ber derfor regjeringen gjennomgå loven for å sørge for tidlig hjelp.

Komiteen fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen vurdere om også pålagte tiltak kan settes inn uten samtykke under svangerskap for å sørge for tidlig hjelp og forebygge omsorgssvikt for nyfødte.»

Komiteen mener at det er viktig at de biologiske foreldrene får god oppfølging etter omsorgsovertakelse, og viser til veilederen «Oppfølging av foreldre med barn/ungdom plassert i fosterhjem eller på institusjon» fra 2009, som skal brukes. Foster-

hjemsplassering er en stor påkjenning for alle involverte, og det er viktig med gode rutiner og godt samarbeidsklima. For noen skjer omsorgsovertakelsen frivillig og etter avtale, mens for andre foreldre er det mer akutt og ufrivillig. Komiteen er kjent med at samarbeid i etterkant kan være vanskelig for de biologiske foreldrene, men mener dette er en viktig oppgave for barnevernet å få til på best mulig måte for alle. Komiteen mener også at det bør være en evaluering av samvær for å sørge for at dette blir best mulig for både barnet og for biologiske foreldre.

Komiteen viser til at familievernnet skal utvikle oppfølgingsmodeller for foreldre som er fratatt omsorgen, men vil påpeke at det er viktig at familievernkontoret og barnevernstjenestens ansvar skilles tydelig for å sørge for tillit og godt samarbeid.

Også for fosterforeldre kan brudd i fosterhjemmet skape sorg og savn, og komiteen mener det er viktig at fosterforeldre kan få oppfølgingssamtaler eller andre tiltak som kan gjøre slike brudd lettere.

Komiteen viser til at det innen familievernnet er opprettet ressurskontor i hver region og nasjonale spisskompetansesentre for familier som opplever vold, familier hvor det er høy konflikt etter brudd og overfor foreldre som er fratatt omsorgen for barna sine. Komiteen vil fremheve at det for barna ofte er viktig å vite at foreldrene blir tatt vare på selv om de ikke kan bo sammen.

Komiteen mener dette er et viktig satsingsområde for regjeringen.

Komiteen vil videre påpeke at Familievernnet har mye kompetanse som kan være nyttig og viktig for fosterforeldre, fosterfamilier og for foreldre som har mistet omsorgen for barnet sitt. Komiteen vil imidlertid understreke at Familievernets kapasitet er avhengig av tilgjengelige midler, og at en forutsetning for håndtering av de ulike oppgavene og ansvarsområdene forutsetter tilstrekkelig finansiering.

Komiteen viser til at Barneombudet i sin høringsuttalelse peker på at tettere oppfølging og bedre veiledning kunne ha redusert tallet på unødvendige flyttinger for barna i fosterhjemmene, og at Barneombudet anbefaler at barnevernet årlig gir alle fosterforeldre veiledning om grensesetting.

Komiteen fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen vurdere hvorvidt alle fosterforeldre årlig bør gis veiledning, blant annet om grensesetting.»

Ankemulighet

Komiteen viser til at biologiske foreldre har rett til å anke årlig, i fylkesnemnda og i tingretten for å få barn tilbake etter omsorgsovertakelse. Dette er

en stor påkjenning for alle involverte parter, spesielt for barna, og bidrar også til stort ressursbruk i nemnda/rettsapparatet. Komiteen viser til at kun få saker endres i en slik behandling, og ber regjeringen se på hvordan dette kan løses bedre, og eventuelt vurdere en lovendring om maksimal ankemulighet for biologiske foreldre for å sikre barnet stabilitet, ro og unødvendige flyttinger. Sverige og USA har for eksempel andre regler og grenser, og praktiserer dette ulikt fra hva man gjør i Norge. Komiteen mener en bør se på hva som er god praksis og fungerer best for barna.

Det er også i dag en ubegrenset mulighet til å skifte advokat for de biologiske foreldrene, noe komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet er kjent med skaper et marked som ikke alltid er hensiktsmessig for saken, og kan forlenge den utilbørlig. Disse medlemmer ber regjeringen utrede forholdene omkring ankemulighetene og komme tilbake til Stortinget på egnet måte.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen gjennomgå ankemulighetene biologiske foreldre har ved omsorgsovertakelse, vurdere løsninger som sikrer bedre stabilitet og ro for barn, og komme tilbake til Stortinget på egnet måte i løpet av 2016.»

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti, viser til at regjeringen har nedsatt et utvalg som skal komme med forslag til modernisering og forenkling av barnevernsloven. Utvalget skal levere sitt forslag til revidert lov i august 2016. Flertallet mener det er naturlig å vurdere biologiske foreldres ankemuligheter i forbindelse med dette lovarbeidet.

Rettigheter for fosterforeldre

Komiteen vil berømme de mange fosterforeldre som påtar seg den viktige oppgaven det er å skape et trygt og omsorgsfullt hjem for barn under barnevernets omsorg. Mange fosterforeldre savner imidlertid partsrettigheter overfor barn de har hatt omsorg for, som ved flyttinger, samvær og ankemuligheter ved uønsket flytting fra fosterhjem.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet ber om at regjeringen gjennomgår fosterforeldres partsrettigheter for å sikre bedre stabilitet og forutsigbarhet, og viser til Sverige der fosterforeldre er gitt delvis partsrettigheter.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen gjennomgå fosterforeldres partsrettigheter for å sikre bedre stabilitet og forutsigbarhet.»

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti, viser også her til at regjeringen har nedsatt et utvalg som skal komme med forslag til å modernisere og forenkle barnevernsloven, og at disse blant annet skal vurdere partsrettigheter for fosterforeldre.

Rammebetingelser for fosterhjem

Komiteen viser til at fosterforeldre er definert som frilansere etter folketrygdloven, og at godtgjøringen er pensjonsgivende, skattepliktig inntekt. Komiteen merker seg at regjeringen i meldingen foreslår at pensjonsordninger fremdeles skal avtales mellom kommunene og fosterforeldrene. Noen høringsinstanser tar til orde for mer standardiserte løsninger fordi det er ulik praksis fra kommune til kommune, og fosterhjemmet må forhandle om eventuelle tillegg eller økt støtte. Komiteen merker seg at regjeringen ber kommunene å utarbeide veiledende satser for godtgjøring og utgiftsdekning i samarbeid med KS, og merker seg videre at det foreslås en avvikling av refusjonsordningen ved forsterkning av fosterhjem, der pengene overføres til kommunene. Komiteen vil bemerke at en slik avvikling ikke må gå utover de tiltak som er til beste for barnet, eller gi et dårligere tilbud til fosterhjemmet.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Kristelig Folkeparti merker seg at meldingen varsler gjennomgang av de økonomiske ordningene. Den kommer ikke med noen løsninger på dette nå, men viser til at dette fortsatt skal avtales mellom partene, og at kommunene sammen med KS skal lage veiledende satser for godtgjøring, utgiftsdekning og eventuelt frikjøp, men at pensjon fremdeles skal avtales mellom kommunen og fosterforeldre. Disse medlemmer viser til at i PWC sin utredning anbefaler en fast grunnsats og om dette bør være en statlig ordning slik Bufdir har anbefalt, og viser videre til at mange av høringsinstansene etterlyser gjennomgang av rammevilkårene rundt fosterhjem.

Disse medlemmer viser også til innspill fra KS der de mener at de økonomiske rammevilkårene for fosterforeldre bør styrkes slik:

«1. Økning av honorering av fosterforeldre, gjennom en felles grunnpakke med standardsats som er klart høyere enn dagens veiledende arbeidsgodtgjøringssats for ordinære kommunale fosterhjem

2. Grunnpakken består av en konstant og en variabel del

3. Felles retningslinjer for når og hvordan det skal gis kompensasjon for tapt arbeidsinntekt utover grunnpakken

4. En felles kompensasjonsordning for tapt arbeidsinntekt det første året barnet er plassert, etter en individuell vurdering av barnets behov

5. Bedrede pensjons- og trygderettigheter for fosterforeldre må løses på nasjonalt nivå, men KS mener det er behov for å finne gode og forutsigbare løsninger for fosterforeldrene ift pensjons- og trygdespørsmål.

6. En justering av utgiftsdekningen til fosterforeldre, samt ytterligere standardisering av nivået på tilleggsutgifter

KS mener at en slik styrking av rammevilkårene for fosterforeldre forutsetter at kommunene settes økonomisk i stand til det. KS mener at en slik styrking bør prioriteres foran en videre opptrapping av den statlig bestemte øremerkede opptrappingsplanen for stillinger i barnevernet og statlige støttefunksjoner.»

Disse medlemmer mener at disse innspillene bør være en del av det som bør vurderes fra regjeringen.

Disse medlemmer viser til at fosterhjemmet har kontrakt med barnevernet av privatrettslig karakter. Disse medlemmer er kjent med at det har skjedd uheldige situasjoner, der saksbehandlere har hatt stor påvirkning på oppsigelse av avtalen, og mener at rutiner rundt saksbehandling, flytting og tvister bør gjennomgås for å sikre at uhensiktsmessig flytting skjer.

Disse medlemmer viser til at flytting fra fosterhjem skjer ved enkeltvedtak, der en av partene har sagt opp avtalen. Disse medlemmer mener det bør vurderes om slike saker bør behandles i fylkesnemnda der det er uenighet om flytting skal skje, for å sikre at personkonflikter, dårlig avtale eller dårlig saksbehandling er årsaken til dette.

Disse medlemmer er kjent med at fosterhjem behandles ulikt, at det er store variasjoner fra kommune til kommune, og at bedre retningslinjer og felles avtaleverk kunne ivareta dette bedre.

Disse medlemmer viser til at tilbudet som gis ikke alltid avspeiler barnets behov, og det er derfor viktig at det foretas en gjennomgang av bruken av familiehjem og beredskapshjem, samt at det kommer bedre retningslinjer for bruk av forsterkning.

Disse medlemmer viser til at vilkår for fosterforeldre som blir uføretrygdet eller får arbeidsavklaringspenger, kan miste ytelse / få redusert ytelse fra Nav. Disse medlemmer mener at omsorgsevenen ikke nødvendigvis henger sammen med om fosterforeldre blir uføretrygdet eller arbeidsledig, og ber regjeringen finne en løsning på dette.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen gjennomgå regelverket for fosterforeldre som blir uføretrygdet eller får arbeidsavklaringspenger.»

Komiteen mener det er avgjørende at fosterhjem både tilbys forsterkning gjennom god veiledning, oppfølging og annen tilrettelegging, og rimelig økonomisk kompensasjon. Komiteen vil understreke behovet for frikjøp for fosterforeldre, som møter deres behov som omsorgspersoner. Komiteen vil vise til utredningen PwC har gjennomført på oppdrag fra KS og anbefalingene den inneholder om rimelig og forutsigbar grunnstøtte til alle fosterhjem, kompensasjon for tapt arbeidsinntekt når barnet har særlige omsorgsbehov, samt ordning som gir rett til betaling for å være hjemme med fosterbarnet den første tiden. Komiteen vil understreke at et av de viktigste insentivene for rekruttering av fosterforeldre er forsvarlige økonomiske rammevilkår, det er få som vil være villige til å være fosterforeldre dersom dette medfører et økonomisk tap eller en situasjon der mangel på tid og kapasitet fører til brudd og utilsiktet flytting for barnet.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Kristelig Folkeparti vil understreke den store etterspørselen etter et mer enhetlig og forutsigbart system for økonomiske rammevilkår for fosterhjem. Disse medlemmer er svært usikre på om forslag om kommunale veiledende satser, avvikling av refusjonsordningen, samt fortsatt individuelle avtaler om eventuell pensjonsordning vil gi tilfredsstillende løsninger.

Disse medlemmer viser til at det over tid har vært store forventninger til at regjeringen gjennom denne stortingsmeldingen skulle komme til Stortinget med forslag til bedre rammebetingelser for fosterforeldre. Det pekes av mange på behov for økt generell godtgjøring og utarbeiding av felles nasjonale retningslinjer for hva som utløser forhøyet godtgjøring.

Komiteen viser til at det pekes på store kommunale forskjeller og forhandlings situasjoner som ofte er belastende for relasjonen mellom kommunal saksbehandler og fosterhjemmet. Det pekes videre av mange på behov for at den økonomiske kompensasjonen ved fullt frikjøp fra inntektsgivende arbeid må stå i forhold til gjeldende arbeidsinntekt.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Kristelig Folkeparti viser til at KS i sin høringsuttalelse er tydelig på at en betraktelig økning av satsene for godtgjøring til fosterforeldre er en nødvendig forutsetning for å rekruttere

og beholde et tilstrekkelig antall gode fosterhjem, i tillegg til regjeringens forslag om forutsigbare økonomiske rammer og tettere oppfølging av fosterforeldre. Disse medlemmer vil også peke på at KS ser det som en forutsetning for en eventuell strukturereform der kommunene tar et mer helhetlig ansvar for fosterhjemsomsorgen, at fosterhjemmene i forkant er sikret gode økonomiske rammevilkår og bedre oppfølging av fosterforeldrene. KS understreker at økonomisk forsterkning ikke kan erstattes av tettere oppfølging:

«Selv om fosterforeldrene får forsterkning gjennom økt oppfølging og veiledning fra barneverntjenesten, vil det fortsatt være barn som i perioder trenger at fosterforeldre reduserer/tar permisjon fra sitt ordinære arbeid. Dette vil særlig være aktuelt det første året barnet er plassert, men kan også bli aktuelt senere i forløpet.»

Komiteen viser videre til at KS i sin høringsuttalelse etterlyser at regjeringen finner fram til ordninger som kan skape en tryggere økonomisk situasjon for fosterforeldrene når det gjelder deres rettigheter etter folketrygden og fosterhjemsgodtgjøringen. KS er også tydelig på at det er urealistisk å forvente at den enkelte kommune kan prioritere innenfor egne rammer pensjonsordninger som er individuelt avtalt mellom kommunen og fosterforeldrene.

Komiteen fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag for Stortinget som sikrer likeverdige økonomiske rammevilkår for fosterforeldre i kommunale fosterhjem.»

«Stortinget ber regjeringen utrede fosterforeldres pensjonsvilkår med siktemål om at fosterforeldre ikke skal tape på å være frikjøpt på grunn av barnets ekstra behov for omsorg og oppfølging.»

Komiteen vil videre påpeke at flere høringsinstanser mener fosterhjemskontraktene er for lite forpliktende, gir for dårlige rettigheter for fosterforeldrene og i for liten grad sikrer barnet en formell tilknytning til fosterhjemmet.

Komiteen fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen om en full gjennomgang av fosterhjemskontraktene, og komme med en løsning som gir større forutsigbarhet enn i dag, herunder bedre rettigheter for fosterforeldrene og en mer formell tilknytning for barnet til fosterhjemmet.»

Private aktører

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Kristelig Folkeparti viser til at det er et økende antall private aktører i fosterhjemsomsorgen, og er kjent med at pakk løsnings som tettere oppfølging av fosterhjemmene, veiledning, telefon å kunne ta kontakt med 24/7 og høyere sats for fosterfamiliene, er en grunn til at noen velger å være tilknyttet private aktører. Disse medlemmer viser til at økningen i bruk av private fosterhjem er 99 pst. fra 2011 til 2014, men at en nå ser en stabilisering, jf. svarbrev til statsråd Solveig Horne.

Disse medlemmer viser til at kommunene ikke har samme ressurser til å tilby samme rammebetingelser, og mangel på fosterhjem gjør at private aktører vinner fram. Når utgiftene til kjøp av fosterhjem knyttet til private aktører fra 2012 til 2014 øker fra 394 mill. kroner til 649 mill. kroner, dvs. med 65 pst., mens aktivitetsveksten avtok, betyr det at noen private fosterhjem betales godt. Det er viktig at både offentlige og private fosterhjem har samme vilkår og oppfølging, og mener det bør sees på hva som er beste løsninger for å få til et så likt tilbud som mulig. Disse medlemmer registrerer at regjeringen vil utvide og ta mer private aktører i bruk, noe disse medlemmer mener er uheldig dersom det blir stor forskjell på betingelser og avtaler for det enkelte fosterhjem, og mener det er viktig at barn ikke opplever seg selv som handelsvare som skal medføre profitt for kommersielle aktører. Disse medlemmer viser til rapporten fra Vista Analyse som viser til at det er behov for å avklare bruken av kommersielle og ideelle aktører, og ber om at regjeringen legger fram rolleavklaringer, retningslinjer for kvalitetssikring, kontroll og begrensninger av uttak for private aktører.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen legge fram retningslinjer for kvalitetssikring, kontroll og begrensninger av uttak for private aktører.»

Overgangen til voksenlivet

Komiteen mener det er viktig med en god overgang fra fosterhjem til voksenlivet. Komiteen er opptatt av at ungdommen får den helhetlige oppfølgingen de har behov for, og at ungdommen selv aktivt medvirker. Komiteen er kjent med at i mange fosterfamilier er barnet en naturlig del av familien også etter fylte 18 år, og mener det er viktig at det legges til rette for at dette kan skje i samarbeid med barnevernet, slik at fosterhjemmet forblir en trygg base for ungdommen.

Komiteen påpeker at det er viktig med et helhetlig løp i fosterhjemsomsorgen, og det å se livsløpet fra barn til voksen. Ettervern er viktig, og komi-

teen mener det er positivt at regjeringen skal gjennomgå reglene om ettervern. Samtidig må det sørges for at samarbeidet mellom barnevern og Nav, fosterhjem og institusjoner, fungerer, slik at en får variasjon i tiltak som settes inn. Forskning viser at barn i fosterhjem trenger lengre tid på f.eks. å fullføre utdanning enn annen ungdom, og derfor må disse følges bedre opp enn det gjøres i dag. Det er lite kunnskap om hva som er best praksis og oppfølging, og det bør, slik komiteen ser det, forskes mer på å finne ut de rette tiltak for å lykkes bedre.

Komiteen fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen sette i gang et forskningsprosjekt for å se på hva slags ettervern som har best effekt.»

Komiteen viser til den viktige jobben som barn med erfaring gjør for å bedre tilbudet for alle fosterbarn, og viser til både Barnevernsproffene, Forandningsfabrikken og Landsforeningen for barnevernsbarn og Voksne for barn. Mange kommuner har egne barnevernsproffer som ressurs, og kan vise til et godt samarbeid med disse. Dette er barn og unge som vet hva som trengs og som kan gi gode råd for framtidig fosterhjemsomsorg, og komiteen mener at denne ressursen bør brukes mer.

Komiteen viser til at det er et behov for å heve kvaliteten på fosterhjemstjenesten gjennom hele omsorgskjeden, fra rekruttering til ettervern. Selv om regelverket er tydelig på at barnevernet skal følge opp unge som ønsker det, også etter fylte 18 år, påpekes det også i meldingen at det er mange som ikke får den hjelp og støtte de har behov for. Komiteen viser til paradokset i at sårbare unge har dårligere rammer enn andre unge for å bli selvstendige voksne, samtidig som det er vel kjent at det ofte tar lengre tid å oppnå gode overganger til voksenlivet for unge med barnevernserfaring enn for andre ungdommer.

Når forskning og statistikk viser at mange ikke får den hjelpen de har behov for i denne fasen, vil komiteen understreke behovet for bedre arbeid fra Bufdirs side og bedre samarbeid mellom barnevernet og Nav i møte med disse ungdommene. Komiteen mener det helt klart er et behov for at både sosial- og barnevernstjenesten legger til grunn en helhetlig tenkning om familie, nettverk, bolig og skole for å finne fram til en felles forståelse med ungdommen, og at det aktivt må arbeides for at ungdommen får ettervernstiltak. Etter komiteens syn er det behov for en handlingsplan med klare og konkrete tiltak for å styrke oppfølgingen av ungdom med barnevernserfaring etter myndighetsalder.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Kristelig Folkeparti viser til at

Kristelig Folkeparti fremmet forslag i Innst. 366 S (2014–2015) der Kristelig Folkeparti ba regjeringen legge frem en handlingsplan for ettervern for ungdom med barnevernserfaring, som vektlegger behovet for ressurser, samhandling og faglig forsvarlighet. Med bakgrunn i dette hadde disse medlemmer forventet at arbeidet med å styrke ettervernet var kommet lenger enn den nokså beskjedne omtalen som fremgår av regjeringens melding.

Disse medlemmer mener at barnevernsbarn som trenger det, må sikres ettervern fram til fylte 23 år.

Forebygging

Komiteen viser til at god forebygging i biologisk familie kan forhindre omsorgsovertakelser, og mener at bruken av foreldre/barn-senter er en god måte å hjelpe familiene på i forkant. Målet må være færrest barn som må flytte fra biologiske foreldre, og at det settes inn rett tiltak for å hjelpe til. Komiteen ser at også «fosterhjem» for hele familien kan være en mulighet, der en lærer å fungere sammen som familie og lære av andre.

Komiteen mener det bør vurderes om det skal opprettes foreldre/barn-senter også for barn over 12 år, for å unngå omsorgsovertakelser i familier med eldre barn. Det er, slik komiteen ser det, viktig at alle tiltak som kan forhindre overtakelse, og forebygge, er tatt i bruk. Komiteen mener det er viktig at kompetansen i institusjonene har god barnefaglig kvalitet, og at en bør vurdere krav om hvor stor faglig kompetanse det bør være på barnevernsinstitusjoner.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet viser til Dokument 8:30 S (2013–2014) der Venstre foreslo en NOU som en helhetlig gjennomgang av fosterhjemsomsorgen. Disse medlemmer mener at den framlagte stortingsmeldingen ikke svarer på de utfordringene som finnes, eller er den nødvendige helhetlige gjennomgang av fosterhjemsomsorgen som burde vært gjort. Disse medlemmer mener at meldingen ikke drøfter de vesentlige utfordringene feltet har, ei heller svarer på framtidige rammebetingelser og tiltak. Det kommer også fram i høringen at dette er synet blant flere av aktørene, som Voksne for Barn, (VfB), Landsforeningen for barnevernsbarn (LfB) og Barn av rusmisbrukere BAR. Disse medlemmer foreslår derfor at det lages en NOU for å sikre dette.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen om at det igangsettes en NOU om fosterhjemsomsorgen for å få en helhetlig gjennomgang.»

Implementering

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Kristelig Folkeparti viser til at flere av aktørene innenfor barnevernsfeltet er konsultert i forbindelse med utarbeidelsen av denne meldingen, som Barnevernsproffene og Forandringsfabrikken, jf. oversendelsesforslaget fra Heikki Eidsvoll Holmås: «Det henstilles til regjeringen å sikre at fosterbarns egne erfaringer og råd kommer godt fram i stortingsmeldingen som skal utarbeides, og at fosterbarna får gi sine råd til eventuelle forslag som blir fremmet.» Disse medlemmer savner deres rolle i implementeringen.

Disse medlemmer har forståelse for at implementeringen av forslagene i meldingen har en kostnadsside, og er budsjettavhengige. Disse medlemmer mener at meldingen ikke inneholder nok om de økonomiske og administrative konsekvenser av tiltakene.

Språk

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Kristelig Folkeparti mener stortingsmeldingen er mangelfull i sin omtale av situasjonen for samiskspråklige barn, og etterlyser en tydeligere strategi for å sikre at samiskspråklige barn sikres sine rettigheter etter loven.

Komiteen har registrert den debatten som har oppstått etter at det gjennom media er blitt kjent at barnevernet i Bodø valgte bort et samiskspråklig fosterhjem til fordel for et norskspråklig fosterhjem for et samiskspråklig barn, og mener det er viktig å presisere at det i saker som berører samiske barn påligger barnevernet å sikre at samiske barn skal ha reell mulighet til å utvikle sitt språk og sin kultur. Komiteen ber regjeringen intensivere arbeidet med å rekruttere samiskspråklige fosterhjem, og tydeliggjøre overfor barnevernstjenestene hvilke rettigheter samiskspråklige barn har etter barnekonvensjonen og gjeldende lovverk.

3. Forslag fra mindretall

Forslag fra Arbeiderpartiet og Kristelig Folkeparti:

Forslag 1

Stortinget ber regjeringen gjennomgå regelverket for fosterforeldre som blir uføretrygdet eller får arbeidsavklaringspenger.

Forslag 2

Stortinget ber regjeringen legge fram retningslinjer for kvalitetssikring, kontroll og begrensninger av uttak for private aktører.

Forslag fra Arbeiderpartiet:*Forslag 3*

Stortinget ber regjeringen gjennomgå ankemulighetene biologiske foreldre har ved omsorgsovertakelse, vurdere løsninger som sikrer bedre stabilitet og ro for barn, og komme tilbake til Stortinget på egnet måte i løpet av 2016.

Forslag 4

Stortinget ber regjeringen gjennomgå fosterforeldres partsrettigheter for å sikre bedre stabilitet og forutsigbarhet.

Forslag 5

Stortinget ber regjeringen om at det igangsettes en NOU om fosterhjemsomsorgen for å få en helhetlig gjennomgang.

4. Komiteens tilråding

Komiteen viser til meldingen og til sine merknader og råar Stortinget til å gjøre slikt

v e d t a k :

I

Stortinget ber regjeringen gjennomgå bruken av tvang når det gjelder barn innenfor barnevernet og fosterhjemsomsorgen.

II

Stortinget ber regjeringen sikre at barn som har begått overgrep, barn med traumer eller barn som har vært utsatt for overgrep, følges opp.

III

Stortinget ber regjeringen sikre fosterfamilier med barn med funksjonsnedsettelse trygge og forutsigbare rammevilkår og god og koordinert tilrettelegging.

IV

Stortinget ber regjeringen sette i gang forskning på hvordan biologiske barn opplever å være foster-søster/bror.

V

Stortinget ber regjeringen se på tiltak som kan gjøres for hvordan adopterte barn kan få best mulig oppfølging for å sikre en god oppvekst.

VI

Stortinget ber regjeringen vurdere om også pålagte tiltak kan settes inn uten samtykke under svangerskap for å sørge for tidlig hjelp og forebygge omsorgssvikt for nyfødte.

VII

Stortinget ber regjeringen vurdere hvorvidt alle fosterforeldre årlig bør gis veiledning, blant annet om grensesetting.

VIII

Stortinget ber regjeringen fremme forslag for Stortinget som sikrer likeverdige økonomiske rammevilkår for fosterforeldre i kommunale fosterhjem.

IX

Stortinget ber regjeringen utrede fosterforeldres pensjonsvilkår med siktemål om at fosterforeldre ikke skal tape på å være frikjøpt på grunn av barnets ekstra behov for omsorg og oppfølging.

X

Stortinget ber regjeringen om en full gjennomgang av fosterhjemskontraktene, og komme med en løsning som gir større forutsigbarhet enn i dag, herunder bedre rettigheter for fosterforeldrene og en mer formell tilknytning for barnet til fosterhjemmet.

XI

Stortinget ber regjeringen sette i gang et forskningsprosjekt for å se på hva slags ettervern som har best effekt.

XII

Meld. St. 17 (2015–2016) – Trygghet og omsorg. Fosterhjem til barns beste – vedlegges protokollen.

Oslo, i familie- og kulturkomiteen, den 24. mai 2016

Svein Harberg

leder

Sonja Mandt

ordfører

